

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Kristýna Maksantová

Vývoj politického stranictví na Litovelsku v letech 1918–1938 jako
součást širšího procesu formování občanské společnosti

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma *Vývoj politického stranictví na Litovelsku v letech 1918–1938 jako součást širšího procesu formování občanské společnosti* vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 16. 4. 2023

.....

Bc. Kristýna Maksantová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D., za odborné vedení a rady při zpracování práce. Dále děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Olomouci za pomoc při práci s archiváliemi.

Obsah

Úvod	5
1 Historicko-politický kontext první republiky.....	7
2 Charakter politického stranictví v Československé republice.....	11
2.1 Struktura politického stranictví.....	12
3 Vývoj politického stranictví v Litovli	15
3.1 Politický vývoj v roce 1918.....	16
3.2 První volby do zastupitelstva v roce 1919.....	18
3.3 Volby do Národního shromáždění v roce 1920	20
3.4 Boj o kotel 1920–1921	21
3.5 Volby do zastupitelstva v roce 1923.....	24
3.6 Volby do Národního shromáždění v roce 1925	27
3.7 Volby do zastupitelstva v roce 1927.....	28
3.8 Prezident Masaryk v Litovli a parlamentní volby 1929.....	31
3.9 Volby do obecního zastupitelstva 1931	33
3.10 Osudný rok 1938	37
4 Využití tématu v pedagogické praxi.....	40
4.1 Návrh vyučovací hodiny	43
4.2 Návrh exkurze.....	51
Závěr.....	65
Seznam použitých pramenů a literatury	67
Seznam příloh.....	70
Anotace.....	74

Úvod

Diplomová práce se zabývá vývojem politického stranictví na Litovelsku v letech 1918 až 1938 jako součásti širšího procesu formování občanské společnosti. Přesto, že v Litovli nebydlím – žiji v menší vesnici nedaleko, osobní vztah k městu jsem získala díky mému studiu na Gymnáziu Jana Opletala v Litovli, které jsem osm let navštěvovala. Již v bakalářské práci jsem se věnovala dějinám města, konkrétně vývoji spolkového života. Díky této práci jsem získala přehled o dějinách města v daném období a zjistila význam některých budov. I na základě toho jsem se rozhodla v poznávání dějin města pokračovat a v diplomové práci se zaměřím na období první republiky.

Hlavním cílem mé diplomové práce je popsat vývoj politického stranictví na Litovelsku mezi lety 1918 až 1938. Práce bude pro lepší přehled rozdělena do několika kapitol. V první kapitole se budu věnovat historicko-politickému kontextu první republiky, kdy se stručně pokusím vystihnout hlavní události, které byly důležité pro vznik samostatné Československé republiky v roce 1918. Zaměřím se i na přijetí Prozatímní ústavy a následně Ústavní listiny Československé republiky. Důležitým útvarem pro první republiku byl mimoparlamentní orgán Pětka, jehož úlohu v kapitole také charakterizují. Následně se budu věnovat i postupnému rozšiřování vládní koalice.

Ve druhé kapitole se zaměřím na charakter politického stranictví v Československé republice, kdy je pro politické strany v prvorepublikovém období charakteristická jejich roztržičnost. Krátce popíšu i strukturu politického stranictví, neboť mezi lety 1918 až 1938 působily na území Československé republiky nejen české (československé) politické strany, ale i německé nebo maďarské.

Ve třetí kapitole se již budu věnovat vývoji politického stranictví v Litovli. Nejdříve popíšu rozvoj politického života – politických stran, jenž nastal v Litovli až po roce 1905. Následovat bude chronologický popis politického vývoje od roku 1918 do konce roku 1938.

V poslední kapitole se pokusím o aplikaci tématu diplomové práce v pedagogické praxi. Nejprve navrhnu jednu vyučovací hodinu, ve které by se žáci měli dozvědět co nejvíce informací o politickém vývoji v Litovli v období první republiky. Na to bych chtěla navázat exkurzí – procházkou po městě, kde by si žáci získané informace propojili s konkrétními budovami a osobnostmi.

Při psaní diplomové práce budu pracovat s fondem města Litovle, který se nachází ve Státním okresním archivu v Olomouci. Konkrétně s kronikami města, jež byly psány v období 1918 až 1938. Využiji také práce Josefa Bezděčky, jenž se ve svých pracích zabýval historií města Litovle. Tiskopisy jsou uloženy taktéž ve Státním okresním archivu v Olomouci v rámci pozůstalosti pana Josefa Bezděčky. Dále využiji publikace od Lubomíra Šika, litovelského rodáka, který se taktéž zabýval historií města, po roce 1990 působil jako předseda kulturní komise a především jako kronikář města. Rovněž budu čerpat i z knihy Litovel – velké dějiny města, dvoudílné publikace, jež vyšla v roce 2018, a je dílem historiků Univerzity Palackého v Olomouci a dalších odborníků z oblasti archeologie, archivnictví a muzejnictví.

1 Historicko-politický kontext první republiky

Události 28. října 1918 se staly významným mezníkem české státnosti – v Praze byl vyhlášen nezávislý československý stát. Budování samostatného státu byl dlouhodobý proces, na kterém pracovali Češi i Slováci během první světové války. Vojenské porážky a vnitřní rozpad v Rakousko-uherské monarchii vedly ke vzniku nových států ve střední Evropě.

Na myšlence o osamostatnění českých zemí začal pracovat v zahraničí po vypuknutí první světové války Tomáš Garrigue Masaryk. Společně s Milanem Rastislavem Štefánikem a Edvardem Benešem se stali hlavními tvářemi zahraničního odboje. K zahraničnímu odboji se přidal i domácí odboj, jehož roli nejprve plnila tajná organizace Maffie, která udržovala kontakt s odbojovým centrem v zahraničí. Jelikož byly veškeré výstupy proti monarchii trestány, nemohl domácí odboj vystupovat tak otevřeně jako zahraniční odboj. Situace se změnila po smrti Františka Josefa I. v roce 1916, kdy na trůn nastoupil Karel I. V Paříži vznikla Československá národní rada, jež působila jako vrcholný orgán zahraničního odboje. Uvolněnější poměry v monarchii, které začaly panovat během vlády císaře Karla I., vedly ke změně postoje české domácí politiky a vyvrcholily sepsáním Tříkrálové deklarace, která požadovala nezávislost Čechů a Slováků a jejich spojení do jednoho celku. V červenci roku 1918 proběhla změna v Národním výboru, ze kterého byl vytvořen Národní výbor československý. Jeho složení odpovídalo výsledkům voleb do říšské rady, které proběhly v roce 1911. Národní výbor československý v čele s Karlem Kramářem vystupoval jako vrcholný orgán domácího odboje. V září se pak v Paříži z Československé národní rady stala prozatímní československá vláda.¹

V dopoledních hodinách 28. října 1918 byla zveřejněna odpověď rakousko-uherského ministra zahraničí hraběte Gyuly Andrássyho (tzv. Andrássyho nóta) na požadavky prezidenta USA Woodrowa Wilsona, kdy monarchie přijímá podmínky Dohody a má v plánu jednat o míru. Lidé, kteří se shromáždili na Václavském náměstí, tuto odpověď chybně vyhodnotili jako kapitulaci habsburské monarchie. „*Stačilo jen to – a v Praze začal převrat. Lid táhl od úřadu k úřadu, strhával výsostná označení státu.*“² Situaci vzal do rukou Národní výbor a jeho představitelé, tzv. Muži 28. října = Alois Rašín, Jiří Stříbrný, František Soukup, Antonín Švehla

---

¹ *Historie Úřadu vlády České republiky od roku 1918: Období první republiky 1918-1938* [online]. 20. 12. 2008. [Cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>.

² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. s. 34.

a Vavro Šrobár, vydali první zákon (Zákon o zřízení samostatného státu československého) a vyhlásili samostatný československý stát.

Dne 13. listopadu 1918 byla Národním výborem přijata Prozatímní ústava, jež Národní výbor československý změnila na Revoluční národní shromáždění, odebrala mu výkonnou složku moci a tu předala do rukou první československé vlády v čele s Karlem Kramářem. Své zastoupení ve vládě měly všechny strany, které působily v Revolučním národním shromáždění – Česká státoprávní demokracie, Českomoravská strana agrární, Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá strana národně sociální a Katolická národní strana na Moravě. Revoluční národní shromáždění představující zákonodárnou složku moci zvolilo předsedu vlády a ministry (17) a taktéž prezidenta republiky, kterým se stal Tomáš Garrigue Masaryk. *“Velikou moc na sebe strhla již v prvopočátcích státu nejvyšší vedení politických stran, ... jen tato vedení a nikdo jiný jmenovala poslance, ... přitom politické strany podle rakouského práva jako právní subjekty neexistovaly a nic v tom neučinila ani přijatá prozatímní ústava, a dokonce potom ani ústava definitivní.”*³

V červnu roku 1919 se konaly první komunální volby, během kterých mohly poprvé volit i ženy. V důsledku výsledků voleb do obecních zastupitelstev podala první československá vláda v červenci demisi. Nahradila ji tzv. rudo-zelená koalice, vláda v čele se sociálním demokratem Vlastimilem Tusarem.

Dne 29. února 1920 přijalo Revoluční národní shromáždění definitivní Ústavní listinu Československé republiky. Ta prohlásila Československou republiku jako demokratický stát, v jehož čele stojí prezident. Inspirací pro tvorbu byly americká ústava (1787), francouzská ústava (1875), rakouská prosincová ústava (1867) a švýcarská ústava (1848). Státní moc byla rozdělena na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Moc zákonodárnou mělo v rukou dvoukomorové Národní shromáždění (zastupitelský sbor lidu), skládající se z Poslanecké sněmovny a Senátu. Do Poslanecké sněmovny se volilo 300 členů na šest let, do Senátu 150 členů na osm let. Poslanecká sněmovna měla tedy převahu nad Senátem. Kromě voleb v roce 1920 byly všechny volby předčasné, zároveň probíhaly volby do obou komor současně. Moc ve skutečnosti náležela výkonné složce a mimoústavnímu orgánu – Pětce. Moc výkonnou představovala vláda a prezident republiky. Moc soudní vykonávala čtyřstupňová soustava soudů. Ústava 1920 zakotvila i Ústavní soud – speciální orgán pro ochranu ústavnosti, do té

---

³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. s. 64.

doby velice neobvyklá instituce. Po rakouské ústavě bylo Československo druhou zemí na světě, jež tuto instituci zřídila.⁴

V květnu 1920 byl na schůzi obou komor parlamentu opět zvolen prezidentem Tomáš Garrigue Masaryk. V září podala vláda Vlastimila Tusara demisi, a to kvůli krizi uvnitř strany sociální demokracie, ze které se o rok později oddělili někteří členové a vznikla Komunistická strana Československa. V důsledku této politické krize vznikl mimoparlamentní, mimoústavní orgán (tzv. Pětka), který se skládal z představitelů hlavních prvorepublikových politických stran – národní demokraté (Rašín), sociální demokraté (Bechyně), agráři (Švehla), lidovci (Šrámek) a národní socialisté (Stříbrný). Na schůzích Pětky se probíraly kroky Národního shromáždění, výsledky schůzek byly pro poslance a ministry závazné. Hlasování v parlamentu byla tedy již formalita. Pro nacionálně a politicky mnohočetné prostředí Československé republiky představovala Pětka uskupení, které zajišťovalo funkční a stabilní systém. Později se Pětka rozšířila o živnostenskou stranu (Šestka), na konci 20. let se jednalo již o seskupení osmi stran (Osma).⁵

V období první republiky se vystříдалo celkem osmnáct vlád. Vedle první Kramářovy vlády, která byla všenárodní – sestavena napříč politickým spektrem (Pětka), a Tusarovy rudozelené koalice zažilo Československo i poloúřednické vlády pod vedením Edvarda Beneše nebo vládu tzv. panské koalice (také občanská nebo česko-německá koalice) v čele s agrárem Antonínem Švehlou. Právě Švehla hrál v prvorepublikovém období významnou roli, neboť post premiéra zastával téměř šest let. Z toho vyplývá silné postavení agrární strany (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu), která měla od roku 1922 do roku 1938 na postu premiéra vždy svého člena. Ve dvacátých letech byl předsedou vlády Antonín Švehla a Jan Černý, ve třicátých letech pak František Udržal, Jan Malypetr a Milan Hodža. Agráři těžili především z podpory venkovského obyvatelstva. Široká koalice (Osma) byla záležitostí 30. let.⁶

Vedle československých stran existovaly ovšem i strany čistě slovenské a německé. V polovině 20. let se na Slovensku zformovala Hlinkova slovenská ľudová strana, jež se stala součástí i některých koaličních vlád. Německé strany byly v Československu nově zakládány, neboť nemohly pokračovat jako celorakouské strany. Němečtí agráři, lidovci a sociální

---

⁴ VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál, 2007. s. 23-35.

⁵ *Historie Úřadu vlády České republiky od roku 1918: Období první republiky 1918–1938* [online]. 20. 12. 2008. [Cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>.

⁶ HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861–1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. s. 29.

demokraté se podíleli na chodu státu. V roce 1926 se německé strany poprvé dostaly do vlády a až do roku 1938 měly zastoupení v každé vládě. Ovšem z německé nacionálně socialistické a nacionalistické strany vznikla po hospodářské krizi v 30. letech Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei), v jejímž čele stál Konrad Henlein. Strana prosazovala zájmy českých Němců, a přesto, že její členové nikdy nebyli součástí vlády, nutili vládu k ústupkům.⁷

V září roku 1938 odstoupila poslední prvorepubliková politická vláda v čele s Milanem Hodžou, ze které již na jaře odešly německé strany. Byla jmenována poslední úřednická prvorepubliková vláda, ve které měli zastoupení pouze Češi a Slováci. Tato vláda bývá označována také jako vláda obrany republiky, neboť post premiéra zastával generál Jan Syrový.

---

⁷ *Historie Úřadu vlády České republiky od roku 1918: Období první republiky 1918–1938* [online]. 20. 12. 2008. [Cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>.

2 Charakter politického stranictví v Československé republice

Politické strany hrály v období první republiky důležitou roli. V první řadě jako základní jednotky politického systému. Vliv politických stran se odrážel i na nepolitických oblastech života společnosti. Jelikož každá strana měla podporu určité části obyvatelstva, docházelo často ke konkurenci mezi stranami. Bohatě členěná občanská společnost v meziválečném období zajišťovala to, že i ty nejsilnější politické strany získávaly ve volbách pouze okolo 15 %. Charakter politického stranictví tak zajišťoval princip pluralitní demokracie. Výrazné postavení ovšem neměly jen politické strany, jež měly své zastoupení ve vládní koalici, ale i strany, které byly v opozici, anebo strany zaujímající negativistický postoj k republice.

Politické strany plnily důležitou roli již v období před první světovou válkou. Chladný vztah mezi státem (Rakousko-Uherskem) a českým národem byl základním kamenem pro politické strany k získání silného vlivu, neboť zastupovaly funkce státu a zprostředkovávaly je. Po vyhlášení nezávislosti na Rakousko-Uhersku a vzniku republiky se stranám podařilo své postavení ve společnosti upevnit. „*V okamžiku zhroucení habsburské monarchie přestala alespoň na přechodnou dobu působit autorita státní moci a české strany se staly vlastně jedinými nositeli politické vůle. Rozhodující měrou se podílely na konstituování nejvýznamnějších politických institucí vznikajícího státu.*“⁸

Jak bylo již zmíněno, politické strany působily nejen v parlamentu či v obecních samosprávných orgánech, aktivní byly i mimo politiku, což se považuje za specifickou prvorpublikového politického stranictví. K politické straně patřily přidružené organizace, a to například z oblasti zájmové, hospodářské nebo odborové, které určitými výhodami lákaly na možnost vybudování kariéry či pestrý kulturní život obyvatel. Kvůli tomuto rysu společnosti se s jistou nadsázkou uvádělo, „*že strany provázejí člověka od kolébky až do hrobu.*“⁹

Dalším charakteristickým rysem politických stran byla jejich roztříštěnost. Hlavní příčinou bylo spojení doposud paralelně vyvíjejících se stran – strany české, moravské, slovenské, strany rakouských Němců, Poláků, Maďarů žijících na Slovensku nebo na Podkarpatské Rusi rusínských, ukrajinských, ruských a židovských. Vývoj politických stran probíhal zcela odlišně, navíc do roku 1918 v odlišných územních celcích (Předlitavsko

---

⁸ HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861–1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. s. 24.

⁹ Tamtéž, s. 24.

a Zalitavsko – Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, Podkarpatská Rus). Každá etnická skupina se pak dělila na různé sociální skupiny, kdy každá skupina chtěla mít k dispozici uskupení prostřednictvím kterého by mohla prosazovat své zájmy (např. zemědělci, dělníci, živnostníci, podnikatelé).¹⁰

2.1 Struktura politického stranictví

Hlavní politické strany, které se podílely na vzniku samostatného Československého státu, vznikly již před první světovou válkou. Československá národní demokracie se zformovala v roce 1918 z proudu mladočechů, Československá strana národně socialistická vznikla spojením národních socialistů, realistů a pokrokářů. Československá strana lidová spojila křesťanskosociální strany, katolicko-národně konzervativní strany a konzervativní lidové strany. Agrární strana měla při vzniku Československa silné postavení díky propracované organizační struktuře a podpoře venkovských obyvatel. V roce 1922 se spojila Česká agrární strana a Slovenská agrární strana a byl přijat název Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. Největší počet příznivců měla Československá sociálně demokratická strana dělnická, ve volbách v roce 1920 se stala stranou, jež získala nejvyšší počet hlasů. Navzdory úspěšným volebním výsledkům přišla o rok později krize uvnitř sociální demokracie. Výsledkem napětí ve straně byl vznik Komunistické strany Československa, nové politické strany. Ta jako jediná strana překročila hranice nacionální a byla konstituována jako internacionální strana. Mezi předválečné strany, které vznikly před první světovou válkou, patřila i Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. Tato strana v prvních letech republiky úspěšně odolávala snaze ostatních politických stran získat její členy. Následoval nárůst přívrženců živnostenské strany. Ve volbách v roce 1920 získala strana 122 813 hlasů, v roce 1925 získala 286 058 hlasů a o deset let později, v roce 1935, opět skoro zdvojnásobila počet svých voličů, získala 448 049 hlasů.¹¹

Německé strany měly v období první republiky poněkud složitější situaci. Během fungování Rakousko-Uherska působily jako německo-rakouské strany. Se vznikem republiky strany přišly o svá centra, která se v rámci Předlitavska nacházela ve Vídni. Z hlediska organizace se musely německé strany nově uspořádat, myšlenkově však navazovaly na své

---

¹⁰ CABADA, Ladislav; ŠANC, David. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. s. 21.

¹¹ HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861–1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. s. 25–27.

předchozí působení. Velká rána pro německé strany byla ztráta privilegovaného postavení. I přes to, že Československá republika respektovala rovnoprávnost všech občanů bez ohledu na národní příslušnost, příslušníci německých stran postavení národnostní menšiny odmítali přijmout a vyslovili se proti republice. Později však některé strany změnilly své stanovisko vůči republice a podílely se na chodu státu. Nejvýznamnější roli v první republice měla Německá sociálnědemokratická strana dělnická (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei), dále pak Německá křesťansko-sociální strana lidová (Deutsche christlichsoziale Volkspartei), Německý svaz zemědělců (Bund der Landwirte), Německá demokratická strana svobodomyšlná (Deutschdemokratische Freiheitspartei), Německá národní strana (Deutsche Nationalpartei), Německá strana živnostenská (Deutsche Gewerbepartei) a Německá národně-sociální strana dělnická (Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei).¹²

Na území Slovenska se zakládaly politické strany až po vzniku Československé republiky. Hned v roce 1918 byla spojena Československá sociální demokracie společně se slovenskými sociálními demokraty a vznikla Československá sociálně demokratická strana dělnická. Spojení slovenských agrárníků s českými pak přineslo Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu v roce 1922. Ovšem i přes sloučení stran existovala uvnitř stran česká a slovenská křídla, která měla odlišné zájmy. Pokus o sloučení byl také u Československé strany lidové a Slovenské lidové strany, tento pokus však neproběhl.

Tak, jak se v českých zemích ocitly německé strany v pozici menšiny, na Slovensku tento problém řešily maďarské strany. Největší počet příznivců měla Maďarská strana křesťansko-sociální, dále pak Maďarská strana rolnická a Maďarská národní strana. Voleb v roce 1920 se zúčastnila také Maďarsko-německá sociálně demokratická strana, jež získala podporu karpatských Němců.

Na Podkarpatské Rusi působily nejen maďarské strany, ale svůj vliv se zde snažily rozšířit i silné české politické strany. Přesto vznikla Ruská národní autonomní strana (Russkaja nacionalnaja avtonomnaja partija) a agrární Karpatoruská strana práce malorolníků a bezzemků (Karpatorusskaja trudovaja partija malozemelnych a bezzemelnych). V oblasti Podkarpatské Rusi působila značná část židovského obyvatelstva, což vedlo ke vzniku Sionistické strany židovské.¹³

---

¹² HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918-1938*. In: Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. s. 25.

¹³ Tamtéž, s. 25-26.

Ve 20. letech se v Evropě rozmohlo zakládání fašistických stran, které mělo své pokusy i v československých politických stranách. V žádné straně se nepodařilo prosadit fašistický proud, zřejmě kvůli tomu, že pro českou občanskou společnost nebylo téma fašismu na předních příčkách zájmu. Německá společnost ovšem zaujala jiný postoj k fašismu, zvláště na začátku 30. let, kdy došlo k vytvoření Sudetoněmecké strany (Sudetendeutsche Partei).

Uvádí se, že během období první republiky vzniklo 50 až 60 politických stran. Počet mohl být ale i vyšší. Množství stran bylo zapříčiněno především počtem národností v republice. Jen v českých zemích byly vytvořeny dvě občanské společnosti – Češi a Němci, kteří spolu sice jednali na úrovni ekonomické či komunikovali ohledně každodenního života, nicméně v oblasti kultury vztah upadal a v otázce politického stranictví byl na bodu mrazu. I přes vyšší počet politických stran se na chodu státu podílelo jen pět, případně šest, politických stran.¹⁴

---

¹⁴ HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: Přehled politického stranictví na území Českých zemí a Československa v letech 1861–1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. s. 26.

3 Vývoj politického stranictví v Litovli

Výsledky voleb v listopadu roce 1899 znamenaly pro Litovel konec německé správy města a prvním českým starostou Litovle se stal Václav Socha. Vítězství ve volbách se připisuje příchodu českých obyvatel z venkova. Na počátku 20. století začal klesat počet německých obyvatel v Litovli a jejich počet se dále snižoval během první světové války i po ní.

Na přelomu století Litovel výrazně nezasahovala do politického života. Téměř polovina obyvatel okresu pracovala v zemědělství a dělníci, kteří pracovali v litovelských podnicích, pocházeli z okolních vesnic. V době platnosti kuriového volebního systému výsledky závisely na majetných vrstvách. Pokud měli čeští obyvatelé možnost zúčastnit se voleb, volili moravskou národní stranu. Rozmanitější politický život se v Litovli začal rozvíjet až po roce 1905, kdy celorakouská sociální demokracie požadovala všeobecné hlasovací právo. Na základě této události se v Litovli v září roce 1905 uskutečnily protesty proti nespravedlivým volebním podmínkám – lidé požadovali zavedení všeobecného, rovného a tajného volebního práva. Císař František Josef I. provedl reformu volebního práva, kdy bylo zavedeno všeobecné a rovné volební právo pro muže od 24 let (aktivní). Tím začal rozvoj politických stran v Litovli. Vedle moravské národní strany začala fungovat agrární strana, sociální demokracie, národní socialistická strana a lidová strana.¹⁵

Až v roce 1906 byla při schůzi pracovníků litovelského rolnického akciového pivovaru a městského pivovaru založena místní organizace sociální demokracie, kterou vedl Karel Hnátnický. Litovelská sociální demokracie však neměla žádnou výraznou postavu, proto na schůzích vedoucí funkci zastával Rudolf Bechyně z Prostějova. Aktivního politického funkcionáře získala litovelská sociální demokracie s příchodem Metoděje Charváta, který byl v roce 1911 zvolen do říšské rady a po vzniku Československé republiky působil jako poslanec revolučního Národního shromáždění. Protiváhu k sociální demokracii představovala národní socialistická strana, jež vznikla o dva týdny později (4. 2. 1906), a vedl ji Josef Končinský. Ta ale nezískala mezi litovelskými dělníky a živnostníky velkou podporu, proto nehrála významnou roli.¹⁶

V okolí Litovle se začala formovat agrární strana, která vznikla roku 1899 ze Selské jednoty pro Moravu. Význam strany narostl s příchodem Josefa Svozila, redaktora Selských listů. Svozil byl politicky aktivní, působil jako zemský a později i jako říšský poslanec. Na celý

---

¹⁵ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 378-379.

¹⁶ Tamtéž, s. 379-380.

litovelský okres měl velký vliv, zavedl nový týdeník s názvem Selská stráž, který vedl do roku 1924. V roce 1909 vznikla také živnostenská strana, jež využila zázemí spolku Slovanské řemeslnické jednoty Neklan. Podporu mezi litovelskými občany našla i lidová strana.¹⁷

3.1 Politický vývoj v roce 1918

Vznik samostatné Československé republiky nebyla záležitost jednoho dne, ale několika dnů na konci října a na začátku listopadu v roce 1918, kdy už byl rozpad Rakousko-Uherska nevyhnutelný. V roce 1918 začal domácí odboj vystupovat otevřeně a zaměřil se na přípravy pro vznik samostatného státu. Nicméně z tak rychlého průběhu událostí byl zaskočen i Národní výbor. Po zveřejnění Andrásyho nóty propukly na Václavském náměstí oslavy svobody a samostatnosti. Situaci vzalo do rukou předsednictvo Národního výboru, a ještě ten den byl vydán Zákon o zřízení samostatného státu československého. Na Moravu se zpráva z Prahy dostala později – do Brna odpoledne, do Olomouce večer. Do Litovle došel telegram 29. října v 9 hodin společně s novinami.¹⁸

V Olomouci vznikl Okresní národní výbor 26. října a jeho iniciátor, JUDr. Richard Fischer, se zasloužil o to, aby i v Litovli vznikl Národní výbor pro okres, jehož úkolem bude v přechodném období od monarchie k republice udržovat chod a pořádek města. Stalo se tak o den později, 27. října 1918. Podle vzoru pražského Národního výboru každá z pěti stran volila své tři zástupce, Národní výbor měl tedy patnáct členů z živnostenské, agrární, katolické, sociální demokracie a československé státoprávní strany. Předsedou byl jmenován František Nedoluha, ředitel Záložny.¹⁹

Ráno 29. října se na Záložně sešel Okresní národní výbor, který byl rozšířen o dvanáct členů. Ve městě se předčítaly noviny, odstraňovaly se znaky monarchie, vše se zdobilo trikolorou. Po poradě s městskou radou byla vyslána delegace k okresnímu hejtmanovi baronu Baillou se zprávou, že Národní výbor přebírá správu nad městem a okresem, a zároveň bylo vydáno prohlášení, jež bylo vyhlášeno ještě před polednem z balkonu Záložny. *„Obyvatelstvu litovelskému. Dnes se stal se skutkem samostatný československý stát. Ústřední vládu nese Národní výbor v Praze, pro okres litovelský Národní výbor v Litovli. Městská rada v Litovli žádá obyvatelstvo města, aby na oslavu tohoto nejpamátnějšího dne v životě českého lidu*

---

¹⁷ ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 146.

¹⁸ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 430.

¹⁹ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. *Kronika královského města Litovle*, s. 127.

ozdobilo domy své prapory v barvách českých neb slovanských. Rovněž žádá, aby obyvatelstvo zdrželo se všech výtržností a chovalo se klidně a důstojně.“²⁰

Městská rada podala prohlášení, že se plně podřizuje národnímu výboru. Město bylo slavnostně vyzdobeno, na pokyn národního výboru byly odstraněny všechny německé názvy ve městě. Nápis „Deutsches Haus“ byl z Německého domu na náměstí odstraněn občany hned 29. října. Zemská školní rada povolila možnost přestupu na jinou školu, a tak z německé školy přestoupilo 50 dětí do české školy. Městská rada také usilovala o to, aby německá městská škola byla zrušena. Zároveň došlo ke změně názvů některých ulic v Litovli – Olomoucká na Wilsonovu, Uničovská na Masarykovu, Lichtenštejnská na Ulici československých legionářů. Litovel se také nově bude jmenovat pouze Město Litovel, nikoli Královské město Litovel. Úřední řečí bude výhradně český jazyk. Po první schůzi československé vlády 14. listopadu 1918 byly na sobotu 16. a neděli 17. listopadu naplánovány hlavní oslavy osvobození – město bylo bohatě ozdobeno a osvětleno, v sobotu večer sehrál divadelní odbor litovelského Sokola divadelní představení a v neděli se konal slavnostní průvod s hudbou.²¹

Litovelský národní výbor 7. prosince 1918 zrušil kvůli nedostatku žáků německou městskou školu, německá obecná škola byla přeměněna na jednotřídní a zároveň přestěhována do prostor bývalé německé tělocvičny. Dále zajistil fondy Červeného kříže, vdov a sirotků a sbírky z hradu Bouzov, aby zabránil Řádu německých rytířů jejich odvezení do Německa. V Litovli byl zřízen vojenský úřad, do jehož čela byl jmenován Rajmund Volka, starosta litovelského Sokola. 11. prosince došlo z nařízení vlády republiky ke zrušení činnosti Národního výboru, správu města mělo na starost zvolené zastupitelstvo.²²

V období před první světovou válkou i v jejím průběhu zastával nejvýznamnější funkci v Litovli okresní hejtman, baron Rudolf von Baillou. Baron nebyl německé národnosti, za ženu si vzal českou herečku Kristu von Baillou. Během války zastával tolerantní postoj k českým obyvatelům, se starostou Janem Smyčkou měl uzavřenou tajnou dohodu na ochranu města. Vzhledem k jeho postoji k Čechům si na něj dokonce litovelští Němci stěžovali. Manželka okresního hejtmana Krista von Baillou se aktivně angažovala v oblasti litovelské kultury, za první světové války působila jako místopředsedkyně pobočky českého Červeného kříže v Litovli. V květnu 1918 dokonce sehrála roli v divadelní hře Radúz a Mahulena. Plně se tedy angažovala v českých záležitostech. Ovšem po vzniku samostatného státu se manželé von

---

²⁰ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 128-129.

²¹ Tamtéž, s. 131-134.

²² ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 158-159.

Baillou navzdory své činnosti stali terčem nenávistných útoků. Stres z útoků se podepsal na zdraví manželů, Baillou rezignoval na funkci a novým okresním hejtmanem (přednostou okresní politické správy) se stal Josef Král. V dubnu roku 1919 se Baillou přestěhovali z Litovle do Prahy. O rok později však Rudolf von Baillou ve věku 51 let umírá, o pár měsíců později umírá i jeho žena Krista ve věku 40 let.²³ Jak píše MUDr. Jan Smyčka v kronice města, chování některých občanů Litovle k manželům Baillou bylo neuctivé. „*Mnohým z Litovle a okolí prokázal za války velké dobrodiní a nad Litovlí držel za války ochranou ruku. Toho vystupování nepřátelského po válce si nezasloužil. ... Mnohé z českých lidí uchránil před kriminálem a mnoho mužů uchránil před narukováním.*“²⁴

3.2 První volby do zastupitelstva v roce 1919

V roce 1919 čekaly na občany Litovle první volby do obecních zastupitelstev po vzniku Československé republiky. 31. ledna 1919 byl vydán nový obecní volební řád. Právo volit měly všechny svéprávné osoby starší 21 let, podmínkou byl tříměsíční trvalý pobyt ve městě. Teprve v těchto volbách poprvé volily také ženy. Volby probíhaly na základě vázaných kandidátek. Kandidát musel být starší 26 let a jeho trvalý pobyt ve městě musel být delší než jeden rok. Zastupitelé se volili na dobu čtyř let. Voliči vybírali třicetičlenné zastupitelstvo, které dále volilo obecní/městskou radu. Městská rada čítala deset členů ve složení starosta, první a druhý náměstek a sedm radních. Rada byla nejdůležitějším orgánem města, k jednání se scházela jednou za týden. Řešila všechny záležitosti, jež podle novely k obecním zřízením nebyly výslovně úkoly zastupitelstva (například schvalování rozpočtu města). Oproti městské radě se zastupitelstvo scházelo ke schůzi jednou za dva měsíce, schůze byla veřejná.²⁵

Dne 7. května se uspořádaly voličské seznamy, kdy k volbám mohlo přijít 2 551 voličů. Ve volbách kandidovalo šest politických stran. Bylo zapotřebí vytisknout 18 000 kandidátních listin. Volbám předcházelo finální uspořádání politických stran a houževnatý boj o voliče.²⁶ „*Všechny strany zimničně agituji k volbám. Veřejný život je tím docela otráven.*“²⁷

Před volbami se změnilo uspořádání některých stran, moravské lidové strany se spojily a vznikla Československá lidová strana, národní demokracie vytvořila dokonce jako jediná

---

²³ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 437-440.

²⁴ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Kronika královského města Litovle, s. 138.

²⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Inventář fondu, s. 31-32.

²⁶ Selská stráž, roč. 18, č. 19 (10. 5. 1919), s. 5.

²⁷ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Kronika královského města Litovle, s. 139.

strana volební program, německé strany se spojily do tzv. Deutsche Wahlpartei – do společného bloku německých politických stran.

První obecní volby se konaly 15. června 1919. Volilo se v prostorách radnice a v sále Záložny. K volbám přišlo 2 326 voličů, platných hlasů bylo 2 320. Ve volbách do obecního zastupitelstva zvítězila koalice sociálně demokratické a realistické strany (část realistů odešla ze strany národní demokracie) s 572 hlasy a osmi mandáty, druhá skončila strana živnostenská s 472 hlasy a šesti mandáty, třetí strana lidová s 434 hlasy a šesti mandáty, čtvrtá německá Wahlpartei s 412 hlasy a pěti mandáty, pátá byla národní demokracie s 384 hlasy a pěti mandáty. Bez mandátu skončili národní socialisté, kteří ve volbách získali 46 hlasů.²⁸ Ve volbách do obecních zastupitelstev zvítězila v celém státě strana sociální demokracie, což vedlo k demisi Kramářovy vlády. Vznikla tzv. rudo-zelená koalice v čele se sociálním demokratem Vlastimilem Tusarem.²⁹

Výsledky voleb vyvolaly kritiku českého regionálního tisku. Došlo totiž ke zjištění, že německé politické strany muselo volit minimálně 150 občanů, kteří se při sčítání lidu přihlásili k české národnosti.³⁰

Po volbách se rozpoutal boj o post starosty města. Sociální demokraté se spojili s národní demokracií a bojovali o to, aby post starosty nepřipadl MUDr. Janu Smyčkovi. Nutno podotknout, že doktor Smyčka z pozice místostarosty vedl město během první světové války, když se po jejím vypuknutí první český starosta Václav Socha vzdal funkce. MUDr. Smyčka jako kandidát živnostenské strany při prvním hlasování obdržel 12 hlasů, MUDr. František Čep za sociální demokraty získal taktéž 12 hlasů, třetím kandidátem na starostu byl za národní demokracii František Nedoluha. O starostovi rozhodly nakonec hlasy Němců, kteří se přiklonili k doktoru Smyčkovi, což znamenalo zisk 17 hlasů z 30.³¹ Prvním náměstkem se stal MUDr. František Čep, druhým náměstkem pak JUDr. František Jüngling. Městskou radu také doplnilo sedm radních – za sociální demokracii Metoděj Charvát a Rudolf Daněk, za živnostenskou stranu František Šrot, za lidovce František Haderka a Vincenc Horák, za německou stranu Ferdinand Sanetnik a Jan Schnaschel.³²

²⁸ Selská stráž, roč. 18, č. 25 (20. 6. 1919), s. 6.

²⁹ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy*. Díl 4, Svobodný stát a okupace. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. s. 81.

³⁰ KONEČNÝ, Karel. *Litovel – velké dějiny města*. 2, Od roku 1918 do současnosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci pro město Litovel, 2018. s. 369.

³¹ ZLÁMAL, Vladislav. Dr. J. Smyčka v boji o českou Litovel. In *Litovel, Konice a okolí*. Brno: Národohospodářská propagace Československa, 1938. s. 17.

³² SOKA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 141.

3.3 Volby do Národního shromáždění v roce 1920

Po volbách do zastupitelstva čekaly občany republiky v roce 1920 volby do Národního shromáždění. Neuplynul tedy ani rok a město se opět ocitlo v boji politických stran, které se snažily navzájem si ukrást voliče. Do poslanecké sněmovny vybírali občané Litovle ze třinácti stran. Vítězství v parlamentních volbách stejně jako v zastupitelských volbách připadlo sociální demokracii, jež získala 444 hlasů. Těsně druhá skončila lidová strana s 439 hlasy, třetí živnostenská strana s 413 hlasy. Dále pak národní demokracie s 381 hlasy a německé volební společenství s 341 hlasy. Z celkových 2 457 oprávněných voličů (aktivní volební právo od 21 let) se k parlamentním volbám dostavilo 2 150 voličů.³³

Pár dnů po parlamentních volbách následovaly volby senátní. Jelikož v senátních volbách byla hranice aktivního volebního práva od 26 let, klesl počet oprávněných voličů na 2 173. K volbám jich dorazilo 1 937. Volby do senátu v Litovli skončily opět těsným vítězstvím sociální demokracie s 439 hlasy. Na druhém místě skončila lidová strana s 432 hlasy, třetí byla strana národní demokracie s 357 hlasy, čtvrtá strana živnostenská s 313 hlasy a dále stejně jako v parlamentních volbách německé volební společenství s 207 hlasy. „*Je po volbách! Všecky strany se tváří, jako by byly vyhrály, skutečně však ani jedna s výsledkem není spokojena, ani socialisté, kteří přece shrábli tentokráte lví podíl.*“³⁴

O síle jednotlivých stran v Litovli rozhodly převážně ženy, na které nejvíce doléhaly hospodářské poměry. V parlamentních volbách z 2 150 hlasů patřilo 1 262 hlasů ženám, v senátních pak z 1 937 hlasů ženám připadlo 1 132 hlasů. Z toho těžila především strana sociální demokracie a lidová strana.

V roce 1920 se začaly objevovat uvnitř strany sociální demokracie „levé síly“. 30. května 1920 byla stranou sociální demokracie vedena schůze na téma „Sověťová revoluce“. Na schůzi vystoupil se svým projevem poslanec Charvát. Sověťová republika ruská byla předkládána jako ideální stav, různé věci byly vytýkány sedlákům, měšťanům, inteligenci a buržoazii. Lidé, kteří se této schůze zúčastnili, byli vyzváni k práci pro nastolení diktatury proletariátu. „*Házeno tu bylo různými hesly proti stávajícím řádům a přítomní přímo byli vyzýváni k násilnému převratu.*“³⁵ V Litovli se levé křídlo sociální demokracie vytvořilo mezi dělníky pivovaru a továrny na plechové zboží Karla Mekisky.³⁶

³³ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 148.

³⁴ Selská stráž, roč. 19, č. 17 (30. 4. 1920), s. 1.

³⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 150.

³⁶ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 454.

Tak jako v celé republice, tak i zastupitelé v Litovli řešili hospodářské problémy. Do města se vraceli vojáci z fronty a ze zajetí, litovelské továrny se postupně vracely k obnově provozu. Problémy s inflací, nedostatek potravin v obchodech a sociální zákony zavádějící osmihodinovou pracovní dobu anebo uzavření obchodů v neděli – to vše řešila v prvních letech republiky vláda. Nepokoje vznikaly také v oblasti národnostní, a to především kvůli odporu Němců proti republice. V oblastech „Sudetenland“ a „Deutschböhmen“ se konaly protesty proti republice. V okolí Litovle se jednalo o Šumperk, Uničov (zde došlo ke střetu německých výtržníků s armádou) a Šternberk – zde si střet vyžádal i lidské životy. Litovelští Němci se zúčastnili porady v Nových Zámčích, kde probírali přípravy na protest. Otevřeně však proti republice nevystoupili, neboť v Litovli drželi Sokolové pohotovost, když se u bývalého rotmistra Schustera našly pušky. I přes úspěšné vyhnutí se konfliktu s německým obyvatelstvem však ke střetu v Litovli došlo, a to v oblasti náboženské v boji o kostely.³⁷

3.4 Boj o kostel 1920–1921

I po vzniku Československé republiky hrála církev a jednotlivá náboženství důležitou roli v životě obyvatel. Ústava z roku 1920 zakotvila, že všechna náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna, ovšem pokud odporují veřejnému pořádku nebo mravnosti, mohou být zakázána. V Československu působilo okolo dvaceti církví a náboženských společností.

Největší zastoupení měla za doby Rakousko-Uherska v českých zemích římskokatolická církev, ke které se hlásilo přes 90 % občanů. Po první světové válce a ve svobodném Československu ovšem postavení římskokatolické církve značně upadalo. Katolické církvi byl vyčítán postoj podporující habsburský dvůr, kdy měla církev výsadní postavení v oblasti školství a kultury. Protikatolické hnutí „Pryč od Říma“ zahájilo svou činnost hned v listopadu roku 1918 svržením Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze, pokračovalo se kácením soch svatého Jana Nepomuckého. Inteligence, profesori a studenti, hromadně vystupovala z katolické církve, ve školách se rušily povinné modlitby. Politické strany a významné osobnosti požadovaly odloučení církve od státu, čehož se katolická církev obávala. Dalším problémem pro církev bylo reformní hnutí katolických kněží, kteří požadovali provedení změn v církvi. *„Chtěli zrušení celibátu, zavedení české bohoslužebné liturgie, demokratizaci církve, povolení pohřbívání žehem, rehabilitaci M. Jana Husa a Jeronýma*

---

³⁷ ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 161.

Pražského a četné jiné reformy.“³⁸ Požadavky na provedení reforem byly Apoštolským stolcem zamítnuty. První část kněžích se rozhodnutí podrobila, druhá část římskokatolickou církev opustila a přestoupila do nově založené církve československé.

Litovel byla od začátku 20. století nakloněna ke vzniku nové církve. Farář František Zatloukal musel být při volbách v roce 1899 přesvědčován, aby volil Čechy, nikoli Němce jako doposud. V roce 1918 městská rada napsala dopis na olomoucké arcibiskupství, zdali by mohli vánoční bohoslužby v Litovli sloužit česky. Odpovědí bylo, že jednotliví biskupové nemají právo měnit věci liturgických obřadů, neboť toto právo náleží jedině Apoštolskému stolci. Litovelští duchovní byli však proti jakýmkoli reformám. K odklonu od katolické církve přispěla aktivní osvětová činnost. Na základě přednášky od pražského univerzitního profesora Theodora Sartoška na téma Inteligence a náboženství vystoupilo velké množství profesorů a učitelů z církve. Na jaře roku 1920 byla profesorem Stoklasem založena pobočka Volné myšlenky. Ta byla určená pro občany, jež se rozhodli být bez vyznání.³⁹

Odklon od římskokatolické církve nastal nejdříve v Chudobíně nedaleko Litovle. Místní farář Josef Žídek nejprve přesvědčil většinu věřících k přestupu do československé církve, aby následně přestoupil k pravoslavné církvi, kam jej většina věřících opět následovala. V obci čítající okolo 250 obyvatel tak vznikly tři kostely – katolický, československý a pravoslavný kostel.⁴⁰

Římskokatolická církev se snažila získat občany opět na svou stranu, k tomu využívala různé prostředky – spolupráce s lidovou stranou, otevření lidového obchodu a lidové záložny, založení sdružení katolických tovaryšů nebo orelské jednoty. Na 5. července 1920 byla společně s lidovou stranou naplánovaná oslava Cyrila a Metoděje – průvod městem a taneční zábava, která měla narušit plánované oslavy následujícího dne, a to výročí upálení mistra Jana Husa pořádané osvětovou komisí. Den poté, 6. července 1920, na shromáždění občanů vystoupil František Nedoluha a vyzval občany k vystoupení z katolické církve.⁴¹

Dne 18. července 1920 se konaly na litovelském náměstí před budovou Záložny první české bohoslužby vedené pražským knězem Emilem Dlouhým. K československé církvi se přihlásilo okolo 600 věřících. Město nové církvi poskytlo k dispozici budovu bývalé sokolovny

---

³⁸ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy*. Díl 4, Svobodný stát a okupace. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. s. 128.

³⁹ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 458-460.

⁴⁰ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy*. Díl 4, Svobodný stát a okupace. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. s. 131.

⁴¹ SOKA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 151.

(od roku 1927 Husův sbor), která byla provizorně upravena pro možnost konání bohoslužeb. Jelikož počet věřících narůstal, prostory bývalé sokolovny, která během první světové války sloužila jako lazaret, přestaly stačit. Po vzoru okolních vesnic (Cholina a Chudobín), kde československá církev využívala katolické kostely k bohoslužbám, se došlo k závěru, že by bylo možné používat litovelský kostel svatého Marka.⁴²

Československá církev požádala okresního hejtmána, aby zprostředkoval dohodu o vypůjčení kostela ve volných hodinách k bohoslužbám československé církve. Ovšem katolický farář František Zatloukal smlouvu nedodržel a kostel pro bohoslužby neposkytl. „*Tím byl boj o kostel zahájen. Jest jen litovati, že národ náš vyhledává nyní co ho rozdvouje a rozeštvává. Máme již tolik politických stran, že se v nich člověk ani nevyzná a teď k tomu přistupují ještě strany náboženské.*“⁴³

V neděli 19. září 1920 shromážděný dav věřících násilím vnikl do kostela. Situace se neobešla bez zranění. Městská rada se snažila vyjednávat s oběma církvemi, ovšem bez většího úspěchu. Až do 23. října každou neděli kostel sv. Marka bránila stovka četníků, kteří dojížděli z Brna. Dorazili i členové olomouckého tělocvičného spolku Orel. Československé bohoslužby byly slouženy buďto před kostelem anebo v prostorách bývalé sokolovny. V listopadu se prvním farářem církve československé v Litovli stal Karel Koudelka, jenž byl stanoven československou konsistoří v Praze. Proces vyjednávání o vypůjčování kostela byl odročen na začátek dalšího roku. Sporem o kostel byl ale citelně narušen společenský a veřejný život.⁴⁴

V lednu roku 1921 se pokračovalo v projednávání procesu o kostel sv. Marka. Náboženské nepokoje pokračovaly dále, 23. ledna se československá bohoslužba konala bez povolení v kostele. V reakci na to zůstával kostel následující neděle uzavřen pro veškeré bohoslužby. Boje o kostel vyvrcholily ve dnech 6. až 9. února 1921. V neděli 6. února se u kostela sv. Marka shromáždilo zhruba 2 000 věřících, kteří vnikli do kostela. Došlo k fyzickému napadení kaplana Josefa Šebely, Františka Hejly a Antonína Opravila. Příslušníci církve československé si vynutili u faráře Zapletala, aby podepsal dokument umožňující spoluužívání kostela. O den později dorazil do Litovle kancléř olomouckého arcibiskupství Leopold Prečan, který se domáhal zrušení svolení o vypůjčování kostela sv. Marka československé církvi. V noci z 8. na 9. února došlo k zatýkání příslušníků československé církve, jež byli následně odvezeni do Olomouce. Noční zatýkání vyvolalo u obyvatel Litovle velký nesouhlas, na jedenáctou hodinu

---

⁴² ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 161.

⁴³ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 153.

⁴⁴ Tamtéž, s. 154-162.

bylo svoláno shromáždění na náměstí a lidé požadovali propuštění zadržených osob. Starosta města MUDr. Jan Smyčka slíbil, že se situace bude řešit, obratem ale dostal od okresního hejtmana informaci, že odpoledne do Litovle dorazí armáda. Četníci společně s armádou (jednalo se asi o 300 mužů) dav na náměstí rozehnali a situaci ve městě uklidnili.⁴⁵

Zatčení příslušníci československé církve byli propuštěni 21. února a jejich souzení probíhalo na svobodě. Uděleny byly jak nepodmíněné tresty, tak i pobyty ve vězení. „*Ve věci užívání kostelů byl pak přijat zákon, kterým bylo římskokatolické církvi přiznáno právo pořádat bohoslužby ve svých kostelích jako církvi jediné.*“⁴⁶

Československá církev odkoupila od města budovu bývalé sokolovny a začala její přestavba na kostel – Husův sbor, jenž byl slavnostně otevřen 4. září 1927. Nedaleko Litovle ležící Chudobín, ve kterém působil farář Josef Žídek, se stal centrem československé církve. Žídek zorganizoval sbírku, díky které se mohla zahájit stavba nového československého kostela sv. Cyrila a Metoděje v Chudobíně. Mši zde odsloužil srbský biskup Dositěj z Niše, který na svátek upálení mistra Jana Husa odsloužil slavnostní mši i na litovelském náměstí, následně dětem udílel biřmování. Počet věřících se zvyšoval, během sčítání lidu v roce 1921 se k československé církvi hlásilo 1 816 obyvatel (40, 2 %) z celkových 4 512.⁴⁷

Kvůli nezvládnutí situace v boji o kostel byl odvolán z pozice okresního hejtmana Josef Král, jenž v roce 1919 nastupoval po Rudolfu von Baillou. Jeho místo zaujal Bohdan Wachsmuth, který ale ve funkci vydržel pouze jeden rok. V roce 1922 se okresním hejtmánem stává František Bohuslav, jenž zastával funkci až do roku 1932. I městské zastupitelstvo se pokusilo reagovat na vzniklou situaci ohledně náboženských bojů. Část zastupitelstva chtěla podat demisi, což by znamenalo příjezd vládního komisaře do Litovle. Avšak okresní úřad demisi nepřijal.⁴⁸

3.5 Volby do zastupitelstva v roce 1923

V roce 1923 čekaly občany Litovle nové volby do obecního zastupitelstva. Lidová strana s přípravami do voleb nezháležela a již v dubnu roku 1922 vytvořila koalici s německými politickými stranami, jež byly sdružené do jednoho volebního bloku, za účelem porážky stran

---

⁴⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 166-168.

⁴⁶ KONEČNÝ, Karel. *Litovel – velké dějiny města. 2, Od roku 1918 do současnosti.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci pro město Litovel, 2018. s. 372.

⁴⁷ ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti.* Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 162.

⁴⁸ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Inventář fondu, s. 34.

sociální demokracie, národní demokracie, živnostenské a agrární (republikánské) strany. Lidová strana pořádala různé události a veřejné schůze, prostřednictvím kterých lákala občany na svoji stranu a zajistila si tak od nich hlasy nejen do voleb obecních, ale i voleb do Národního shromáždění. Aktivita se lidové straně vracela v podobě rostoucího počtu příznivců strany.⁴⁹

V červnu roku 1922 vyšla najevo aféra v rámci městské rady. Kancelista Josef Damborský společně s městským tajemníkem Milošem Paříkem bez vědomí rady zpronevěřili peníze města, navíc pod jménem Litovle objednávali zboží (hlavně potraviny), jež následně sami prodávali. Spáchaná škoda byla vyčíslena na 100 000 Kč. Oba aktéři byli zatčeni a zbaveni funkce. Funkce tajemníka byla přidělena Aloisi Šrotovi, který se v hospodářské správě osvědčil a zůstal zde až do roku 1944, kdy odešel do důchodu.⁵⁰

Termín voleb do obecních zastupitelstev byl vládou stanoven na 16. září 1923. Oproti prvním obecním volbám, které se konaly 15. června 1919, byl termín výrazně pozdější, což umožnilo politickým stranám více času pro přípravu a vedení předvolební kampaně.

Téměř všechny politické strany měly v Litovli místní organizace, které uplatňovaly svoji činnost mimo pravidelné schůze právě při volbách. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu zřídila na začátku roku 1923 místní organizaci, a to i přesto, že v Litovli nežilo mnoho lidí, kteří by se živili zemědělstvím. Jejím předsedou byl Josef Heger, úředník pivovaru. Československá sociálně demokratická strana dělnická zde založila okresní výbor, v jehož čele stanul Metoděj Charvát. Místní sdružení Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské zase pořádalo v Litovli slavnost, která připomínala 15 let od založení strany. Boj o kostel, tedy přímá zkušenost s náboženskými boji, vedl k tomu, že v Litovli vznikl před obecními volbami tzv. pokrokový blok. Jeho součástí byly protikatolické strany – sociální demokracie, národní demokracie, agrární a živnostenská strana. Jak bylo výše již zmíněno, v předvolebním období byla neaktivnější Československá strana lidová, jež musela pracovat s důsledky náboženských sporů, vytvoření pokrokového bloku a odklonu od římskokatolické církve. Před volbami byl dokonce vydaný leták s názvem „Do Litovle! Čechové, katolíci!“, který upozorňoval, že strany sdružené v pokrokovém bloku během náboženských bojů naléhaly na to, aby československé církvi byly povoleny bohoslužby v katolickém kostele. V zastupitelstvu se pak zástupci těchto stran domáhali, aby byli hlavní obhájci práv katolíků Msgre. Horák a Šebela odvoláni. Kandidátní listina pokrokových stran

---

⁴⁹ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Kronika královského města Litovle, s. 186.

⁵⁰ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Inventář fondu, s. 34.

byla sestavena výhradně z kandidátů, jež jsou nakloněni církvi československé. „*Žádný opravdový Čech – katolík nebude volit Čechoslováky nebo lidi bez vyznání! Volte lidi poctivé a svědomité, ... volte muže, jenž vám doporučuje Československá strana lidová! Český katolík volí výhradně českého katolíka!*“⁵¹ I německé strany sdružené do volebního bloku (koalice) měly svůj politický spolek Deutschpolitischer Verein, který vedl Ferdinand Sanetrník.

Poslední týden před volbami byl klidnější, než se čekalo. Celkem 2 613 oprávněných voličů mělo k dispozici tři kandidátní listiny – první listina patřila pokrokovému bloku (sociální demokracie, národní demokracie, agrární a živnostenská strana), druhá kandidátka lidovcům a třetí pak koalici německých stran. Přes počáteční vytvoření koalice lidové strany s německými stranami nakonec strany kandidovaly odděleně.

K volbám přišlo 2 402 voličů, platných hlasů bylo 2 382. Ve volbách zvítězil pokrokový blok, který získal 1 286 hlasů a šestnáct mandátů. Druhá skončila lidová strana s 760 hlasy a deseti mandáty a třetí pak německé strany, jež obdržely 336 hlasů, což znamenalo čtyři mandáty.⁵² V neděli 7. října se pak konala první schůze nově zvoleného zastupitelstva, která měla zvolit starostu a městskou radu. Zástupce lidové strany Vincenc Horák prohlásil, že lidová strana má nárok na post prvního náměstka. Starostu města a druhého náměstka volili tedy jen strany sdružené v pokrokovém bloku a německé strany. Starostou města se znovu stal MUDr. Jan Smyčka, prvním náměstkem zástupce lidovců Msgre. Vincenc Horák a druhým náměstkem Alois Knaibl. Městskou radu doplnilo sedm radních, za pokrokový blok to byl Metoděj Charvát, Rudolf Daněk, Josef Lešenar a Karel Kvapil, ze strany lidové František Haderka a Karel Mareš a za německé strany Ferdinand Sanetrník.⁵³

I přes vítězství pokrokového bloku bylo možno pozorovat, jak se na první místo v Litovli pomalu dostává Československá strana lidová. Pokrokový blok sice získal šestnáct mandátů, po přerozdělení mezi jednotlivé strany měla sociální demokracie šest zástupců, živnostenská strana pět zástupců, národní demokracie čtyři mandáty a agrární strana pouze jednoho. Němci měli čtyři zástupce a nejvíce zástupců v zastupitelstvu měli lidovci, a to deset mandátů.⁵⁴

Koncem listopadu roku 1923 starosta města MUDr. Jan Smyčka onemocněl, zastupoval jej první náměstek Vincenc Horák. V květnu se starosta města definitivně rozhodl, že se své funkce i členství v zastupitelstvu vzdá kvůli následkům dlouhé nemoci, což se podepsalo na jeho

---

⁵¹ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 479-480.

⁵² Selská stráž, roč. 22, č. 38 (21. 9. 1923), s. 2.

⁵³ SOKa Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 102-109.

⁵⁴ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 480.

zdravotním stavu. 15. května 1924 byla na schůzi městského zastupitelstva rezignace doktora Smyčky přijata a zastupitelstvo mu poslalo dopis, ve kterém mu poděkovalo za jeho 40letou práci v hospodářské a kulturní oblasti Litovle. Nebylo opomenuto ani 20 let, během kterých působil v Litovli jako radní, během první světové války jako úřadující starostův náměstek a následně jako první republikánský starosta města. V letech 1900 až 1923 psal městskou kroniku, ve volném čase se věnoval lékařství, archivnictví, muzejnictví, národopisu a mimo jiné se zasloužil o objevení a zpřístupnění jeskyní v Mladči. Volba nového starosty a náměstků se konala 31. května 1924. Novým starostou města byl zvolen Alois Knaibl, rodák z Bílska, který se jakožto člen agrární strany angažoval v hospodářských a rolnických spolcích a závodech. S jeho jménem je spojeno i založení hasičského sboru v Bílsku a v Litovli, kde zastával pozici starosty sboru. Prvním náměstkem byl opět Vincenc Horák a druhým náměstkem Metoděj Charvát.⁵⁵

3.6 Volby do Národního shromáždění v roce 1925

Celý říjen a první polovina listopadu se v Litovli nesla v předvolebním duchu. Sociálně demokratická strana dělnická pořádala 11. října vinobraní, lidová strana zase v prostorách Záložny přednášku kaplana Josefa Šebely o cestě do Říma. Místní organizace Československé národní demokracie vsadila na přednášku, na které se svým projevem vystoupil starosta Olomouce JUDr. Richard Fischer a profesor František Haderka, jež rozebírali aktuální politickou situaci. Schůze a přednášky v Litovli uspořádali i národní socialisté a živnostenská strana, lidová strana krátce před volbami 8. listopadu zorganizovala okresní sjezd.⁵⁶

V neděli 15. listopadu 1925 se konaly volby do Národního shromáždění, volilo se jak do poslanecké sněmovny, tak do senátu. Oprávněných voličů do poslanecké sněmovny bylo 2 641, k volbám jich přišlo 2 372. Ve volbách do poslanecké sněmovny zvítězila v Litovli Československá strana lidová s 671 hlasy – její vzestup bylo možné pozorovat již ve volbách do obecního zastupitelstva v roce 1923. Druhá skončila s 440 hlasy sociální demokracie, třetí živnostensko-obchodní strana s 411 hlasy. Německé politické strany obdržely 286 hlasů, národní demokracie 250 hlasů, překvapením bylo 113 hlasů pro československé socialisty.

---

⁵⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 160-166.

⁵⁶ Tamtéž, s. 239-244.

Komunistická strana obdržela pouze 24 hlasů, což bylo oproti celostátnímu výsledku velice málo. Poukazuje to na fakt, že v Litovli zůstali občané věrni straně sociální demokracie.⁵⁷

Do senátu mohlo k volbám přijít 2 300 voličů, nakonec bylo započítáno 2 085 hlasů. Výsledky senátních voleb byly téměř obdobné. Vyhrála lidová strana s 607 hlasy, na druhém místě skončila živnostensko-obchodní strana s počtem 369 hlasů, když získala o devět hlasů více jak sociální demokracie, kterou tak sesadila na třetí místo (oproti výsledkům voleb do poslanecké sněmovny, kde sociální demokracie byla druhá a živnostensko-obchodní strana třetí). Čtvrté místo patřilo německým stranám s 245 hlasy, páté místo pak národním demokratům s 240 hlasy.⁵⁸

Stalo se pravidlem, že volby do senátu se konaly zároveň s volbami do poslanecké sněmovny. Senát byl považován za přívěsek poslanecké sněmovny. V rámci celé Československé republiky zvítězila Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu, druhá skončila Komunistická strana Československa, třetí Československá strana lidová a čtvrtá Československá sociálně demokratická strana dělnická.⁵⁹ V Litovli ovšem agrární strana získala do poslanecké sněmovny pouze čtyři hlasy a do senátu šest hlasů, komunistická strana pak do poslanecké sněmovny 24 hlasů, do senátu 26 hlasů.

3.7 Volby do zastupitelstva v roce 1927

Rok 1926 znamenal pro Litovel dočasné fungování Volného sdružení socialistického studentstva, kdy se komunistická propaganda zaměřila na vysokoškolské studenty a hrozila pracovními tábory. Jelikož komunistická strana nebyla v Litovli silná, bylo i sdružení studentů po pár schůzích zrušeno. Po volebním období z roku 1925 a krátké politické epizodě z roku 1926 se politická situace uklidnila. Litovelští občané oslavovali 25. výročí založení gymnázia, společenský a kulturní život se rozvíjel díky činnosti ochotnického divadla a tělovýchovných spolků Sokol, Orel a SK Litovel.⁶⁰

V následujícím roce, v roce 1927, čekaly občany Litovle třetí volby do obecního zastupitelstva. Datum voleb bylo stanoveno na neděli 16. října 1927. Kandidující strany se na obecní volby pečlivě připravovaly tak, jak tomu bylo v předchozích volbách. Strany pořádaly

---

⁵⁷ ŠIK, Lubomír. *Litovel v datech: 750 let litovelské historie*. Litovel: [s. n.], 2005. s. 74.

⁵⁸ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923, s. 245.

⁵⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. s. 377.

⁶⁰ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 488-490.

volební schůze, na kterých vystupovaly se svými projevy osobnosti. 9. října měla schůzi lidová strana, kde projev přednesl profesor Horák, sociální demokracie na své schůzi přivítala poslance Geršla z Prostějova. O den později, 10. října, na schůzi národní demokracie dorazil poslanec Votruba z Brna. Do termínu obecních voleb uspořádaly schůze i Národní strana práce (projev měl profesor Kratina z Olomouce) a agrární strana, kde vystoupil dosavadní starosta města Alois Knaibl a advokát Kousalík.⁶¹

Ve volbách kandidovalo celkem devět politických stran – Národní strana práce, Československá sociálně demokratická strana dělnická, Komunistická strana Československa, Československá národní demokracie, Československá strana socialistická, Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská, Československá strana lidová a koalice německých stran. Volební účast byla 91, 5 %, což představovalo 2 489 voličů z celkových 2 718. Nejvíce hlasů, 630 hlasů, a tedy osm mandátů, získala lidová strana. Druhé místo obsadila s 371 hlasy a pěti mandáty sociální demokracie, třetí místo s 342 hlasy a čtyřmi mandáty německé sdružené strany. Čtyři mandáty získala i živnostensko-obchodnická strana, tři mandáty připadly straně práce. Dva mandáty pak připadly národní demokracii a republikánské straně (agrárikům), jeden mandát obdrželi komunisté a národní socialisté.⁶²

Dne 31. října 1927 se konalo zasedání nově zvoleného zastupitelstva, které mělo za úkol zvolit novou městskou radu – starostu, náměstký a radní. Od zveřejnění výsledků voleb vedlo všech devět stran jednání o tom, kdo obsadí post starosty. Na funkci starosty byli dva vážní kandidáti – dosavadní starosta města Alois Knaibl (agrární strana) a JUDr. František Nevěřil (národní demokracie). S osmnácti hlasy od členů zastupitelstva byl starostou opět zvolen Alois Knaibl, jenž byl do funkce zvolen, když ze zdravotních důvodů odstoupil MUDr. Jan Smyčka. Pozici prvního náměstka získali lidovci, kteří se spojili s německými politickými stranami. S podporou hlasů od Němců se prvním náměstkem stal profesor Vincenc Horák. Funkci druhého náměstka obsadil profesor Josef Lešenar za Národní stranu práce. Při volbě sedmi radních členů městské rady se politické strany spojily následovně – lidová strana s německým volebním blokem, národní demokracie s živnostensko-obchodnickou stranou a socialisté s komunisty. Členy rady se tak stali za stranu národní demokracie Otakar Ledvinka, za živnostensko-obchodnickou stranu Karel Kvapil, sociální demokracie měla zastoupení díky Rudolfu Daňkovi a Františku Hlaváčkovi. Za lidovce byli do rady zvoleni František Haderka

---

⁶¹ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 329-330.

⁶² Tamtéž, s. 330.

a František Matoušek. Poslední místo v městské radě obsadil za koalici německých stran Ferdinand Sanetnik.⁶³

I přes vítězství Československé strany lidové v obecních volbách si převahu v zastupitelstvu udržel pokrokový blok – sdružení politických stran (sociální demokracie, živnostensko-obchodnická strana, strana práce), jež vzniklo před obecními volbami v roce 1923 za účelem zabránit vítězství lidové strany ve volbách. Spolupráce stran více méně fungovala i při obecních volbách v roce 1927. V zastupitelstvu měl pokrokový blok dvanáct hlasů, kdežto lidovci jen osm.⁶⁴

Složení městské rady však nezůstalo po dlouhou dobu stejné, když v červenci 1928 dosavadní starosta města Alois Knaibl odstoupil ze své funkce. Již v červnu nastoupil na ozdravný pobyt do lázní v Poděbradech, ve funkci ho zastával první náměstek Vincenc Horák. Po návratu z lázní se Alois Knaibl odstěhoval do Olomouce a 7. července 1928 podal zastupitelstvu svoji rezignaci na post starosty. 14. července byla svolána schůze městského zastupitelstva, na které bylo oznámeno odstoupení starosty. Profesor Vincenc Horák, jakožto první náměstek, poděkoval odstupujícímu starostovi za práci pro Litovel. Za zásluhy pro město byl Alois Knaibl jmenován čestným občanem města.⁶⁵

V sobotu 4. srpna 1928 se sešli zastupitelé města, aby se uskutečnila doplňovací volba starosty města a náměstků. Strany pokrokového bloku si před volbou potvrdily, že zachovají svoji spolupráci. O post starosty města se ucházel Ing. Otakar Ledvinka za stranu národní demokracie a za Národní stranu práce profesor Josef Lešnar. Jelikož první volba starosty dopadla nerozhodně, před druhou volbou starosty se pokrokový blok spojil s Němci a lidovci. Kandidát národní demokracie Ing. Otakar Ledvinka, ředitel cukrovaru v Litovli, získal dvacet hlasů a stal se tak starostou města. Funkce prvního náměstka zůstala v rukou profesora Vincence Horáka, druhým náměstkem byl zvolen Rudolf Daněk za sociální demokracii, když neúspěšný kandidát na post starosty za levici Josef Lešnar tuto pozici odmítl. Jelikož došlo ke změně v zastoupení politických stran, byla nově zvolena i městská rada. Po jednom zástupci získala zastoupení sociální demokracie (František Hlaváček), živnostensko-obchodnická strana (Karel Kvapil), strana práce (Josef Lešnar), agrární – republikánská strana (Rudolf Trunkát)

---

⁶³ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 332-333.

⁶⁴ KONEČNÝ, Karel. *Litovel – velké dějiny města*. 2, Od roku 1918 do současnosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci pro město Litovel, 2018. s. 374.

⁶⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 354-358.

a německé strany (Ferdinand Sanetrik). Lidovci měli v městské radě dva zástupce – Františka Matouška a Josefa Bureše.⁶⁶

Po volbě nového starosty se Litovel připravovala na oslavy desátého výročí vzniku samostatné Československé republiky. Občané Litovle vyzdobili své domy, na sobotu 27. října byl naplánovaný první večerní průvod městem, v neděli 28. října se průvod konal ve dne. Oba průvody skončily na náměstí, kde se svými projevy vystoupili v sobotu večer okresní školní inspektor Norbert Černý a v neděli legionář František Murdoch. Doprovodný program na náměstí obstaral litovelský Sokol. V neděli ráno probíhaly bohoslužby jak v katolickém kostele sv. Marka, tak v československém Husově sboru. Při slavnostní schůzi zastupitelstva se rozhodlo o uzavření restaurace a vytvoření Masarykova osvětového ústavu v prostorách Střelnice, další nevyužité místnosti dostanou k dispozici litovelské spolky pro osvětovou a kulturní činnost.⁶⁷

V závěru roku 1928, přesněji 2. prosince, se konaly první volby okresních a zemských zastupitelstev. Ve volbách do okresního zastupitelstva v Litovli, i v litovelském okrese, zvítězila Československá strana lidová. Na druhém místě v Litovli skončila Československá sociálně demokratická strana dělnická, ovšem v litovelském okrese skončila až na třetím místě, když ji díky podpoře venkova porazila Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. Třetí místo v Litovli a čtvrté místo v okrese připadlo Československé živnostensko-obchodnické straně středostavovské. Ve volbách do zemského zastupitelstva zvítězili taktéž lidovci, druhá skončila sociální demokracie, třetí živnostensko-obchodnická strana následovaná Němci.⁶⁸

3.8 Prezident Masaryk v Litovli a parlamentní volby 1929

Rok 1929 byl pro Litovel velmi významný, neboť město 16. června při cestě z nedalekého Bouzova navštívil prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Návštěva se uskutečnila díky pobytu prezidenta v Židlochovicích u Brna. Na návštěvu prezidenta se téměř celé město připravovalo dva týdny, jen německá část obyvatelstva nesdílela nadšení. Německý dům stojící na náměstí zůstal jako jediný bez výzdoby, jeho vedoucí Fritz Mekiska odjel z města, aby se vyhnul přivítání prezidenta. Během návštěvy Litovle prezidenta doprovázeli ministerský

---

⁶⁶ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 360-363.

⁶⁷ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 497.

⁶⁸ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle od roku 1923. s. 373.

předseda František Udržal a ministr vnitra Jan Černý. Na litovelském náměstí prezidenta přivítal okresní hejtman společně se starostou Litovle. Při této příležitosti se prezident podepsal do kroniky města, sbor Sokola zazpíval píseň „Sláva tobě“. Po programu trvajícím zhruba hodinu se prezident rozloučil a vyrazil na cestu do Židlochovic.⁶⁹

V neděli 27. října 1929 se konaly třetí parlamentní volby. Jak bylo již zvykem, volilo se jak do poslanecké sněmovny, tak do senátu. Celý říjen byl opět zasvěcen přípravám politických stran k volbám. Strany pořádaly veřejné schůze, na kterých se svými projevy vystupovaly významné osobnosti. Na schůzi lidové strany vystoupil bývalý senátor Alois Procházka, na schůzi sociální demokracie zavítal poslanec Rudolf Bechyně, živnostensko-obchodnická strana pozvala poslance Rudolfa Mlčocha. V Litovli tentokrát kandidovalo patnáct politických stran, což bylo oproti předchozím volbám, kdy se o hlasy voličů ucházelo šest až osm stran, poněkud vyšší číslo. Vyšší počet stran způsobil hlavně fakt, že německé strany, které kandidovaly společně, se tentokrát rozdělily do pěti politických stran. K volbám do poslanecké sněmovny dorazilo 2 482 voličů. S 553 hlasy zvítězila sociální demokracie, lidovci s počtem 508 hlasů skončili druzí, třetí místo připadlo živnostensko-obchodnické straně s 425 hlasy. Čtvrté místo získali národní demokraté s 250 hlasy, páté národní socialisté s 226 hlasy. Z německých stran získala nejvíce hlasů šestá Německá národní strana (Deutsche National Partei), jež obdržela 221 hlasů. V senátních volbách odevzdalo svůj hlas 2 227 voličů. První místo díky 480 hlasům získala lidová strana, o šest hlasů méně obdržela sociální demokracie. Třetí, stejně jako ve volbách do poslanecké sněmovny v Litovli, skončila živnostensko-obchodnická strana, čtvrtí národní demokraté a pátí národní socialisté.⁷⁰

V celkových výsledcích strany vládní koalice (z voleb v roce 1925), kromě agrární strany, jež ve volbách zvítězila a oproti předchozím volbám získala o jeden mandát více, ztratily v počtu poslaneckých mandátů. Ve volbách byl patrný vzestup socialistických stran, což ukázaly i výsledky voleb v Litovli, když ve volbách do poslanecké sněmovny zvítězila sociální demokracie. Po dobu šesti týdnů se sestavovala podoba nové vlády, kdy se dohodlo, že vláda bude středopravá a středolevá zároveň. „Zrodil se nový typ koalice, který byl nazýván koncentračním, protože soustřeďoval ve vládní koalici téměř všechny politické strany, jež byly pročeskoslovenské nebo neměly ke státnímu uspořádání republiky podstatné výhrady.“⁷¹

---

⁶⁹ ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 171.

⁷⁰ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 35.

⁷¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl 1, *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. s. 560-561.

3.9 Volby do obecního zastupitelstva 1931

Dne 29. září 1930 byl na schůzi městského zastupitelstva schválen návrh na přejmenování litovelských ulic. Nově se tak v Litovli nacházely ulice Karlovská, Jiráskova, Šemberova, Sadová nebo Svatováclavská. Ke stému výročí narozenin zakladatele Sokolstva Miroslava Tyrše byla v Litovli nově i Tyršova ulice, na počest prvních českých litovelských starostů i ulice Sochova a Smyčkova.⁷²

V prosinci 1930 se konalo druhé sčítání lidu v Československé republice. Při prvním sčítání v roce 1921 žilo v Litovli 4 512 obyvatel, z toho 4 118 se hlásilo k české a 363 k německé národnosti, jinou národnost uvedlo 31 obyvatel. V roce 1930 klesl počet obyvatel na 4 318, Čechů bylo 3 939, Němců se přihlásilo 348 a jinou národnost opět uvedlo 31 občanů. I když Litovel působila jako centrum politického dění v okrese s přirozeným hospodářským střediskem s několika průmyslovými a potravinářskými závody (např. Rolnický pivovar se sladovnou, Rolnický lihovar s droždárnou, Rolnický cukrovar, mlékárna a tvarůžkárna, pekárna, dřevařské závody, papírna, výroba plechového zboží), počet jejích obyvatel klesal, neboť se město potýkalo s nedostatkem stavebních parcel a bytů. Do litovelských podniků dojížděli hlavně dělníci, kteří bydleli v okolních vesnicích.⁷³

V září roku 1931 se konaly poslední volby během období první republiky do obecního zastupitelstva v Litovli. 4. září se v prostorách radnice sešli zástupci všech politických stran, aby sestavili volební dohodu a volby se nemusely konat s ohledem na hospodářskou krizi. S volební dohodou souhlasily všechny strany kromě komunistické strany. Jednání ale následně ztroskotala při rozdělování počtu mandátů, kdy Němci požadovali čtyři mandáty, ale české strany byly ochotny přidělit pouze tři mandáty v zastupitelstvu. „Škoda, že se dohoda neuskutečnila. Obec byla by ušetřila spoustu peněz a bylo by odpadlo předvolební škorpení.“⁷⁴

Po neúspěšné volební dohodě se strany pustily do volebních kampaní. Strany se opět přiklonily k pořádání volebních schůzí. K agrárikům promluvil Rudolf Trunkát, národní demokraté na schůzi pozvali olomouckého starostu JUDr. Richarda Fischera, který hovořil o úkolech samosprávy, a na schůzi lidovců promluvil olomoucký advokát JUDr. Jaroslav Řehulka a profesor Vincenc Horák, dosavadní první náměstek. Ve volbách se o hlasy občanů ucházelo celkem devět politických stran. Počet oprávněných voličů pro obecní volby byl 2 721,

⁷² SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 53.

⁷³ BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III, Okresy: Olomouc město a venkov, Litovel, Šternberk, Mor. Beroun. Ostrava: Profil, 1972. s. 142-143.

⁷⁴ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 77.

k volbám jich dorazilo 2 485. Sedmnáct hlasů bylo ale neplatných. Zvítězila lidová strana, která obdržela 568 hlasů, což znamenalo sedm mandátů. Následovala sociální demokracie s 405 hlasy a živnostensko-obchodnická strana s 375 hlasy – obě strany získaly pět mandátů. Čtyři mandáty připadly národním socialistům, tři koalici německých stran. Dva mandáty získali agráři a národní demokraté, jeden mandát patřil komunistům a volební skupině Majitelé domů a domků (Bohuslav Ruml jakožto národní socialista se vzhledem k neshodě se stranou rozhodl kandidovat samostatně).⁷⁵

V sobotu 31. října 1931 se sešli nově zvolení zastupitelé k ustavující schůzi. Pozici prvního náměstka si vzali do rukou národní socialisté a sociální demokraté, kteří jednomyslně do funkce zvolili Bohuslava Rumla. Ostatní strany volily starostu a druhého náměstka. Starostou zůstal Ing. Otakar Ledvinka za národní demokracii, druhým náměstkem se stal opět Msgre. Vincenc Horák za lidovce. Městskou radu doplnilo sedm radních – Josef Lešenar za národní socialisty, za živnostensko-obchodnickou stranu František Konečný a Václav Lamr, sociální demokraté Karel Zohner a Vincenc Urbášek, lidovec JUDr. Karel Robenek a Němce zastupoval Jindřich Zimmermann.⁷⁶

Hospodářská krize nastupovala v Československé republice pomaleji, než například ve Spojených státech amerických nebo Německu, kde nepříznivá hospodářská situace hrála do karet Adolfu Hitlerovi a národnímu socialismu. Až do konce roku 1931 se udržovala průmyslová výroba na 80 %, poté ale výše výroby prudce klesla a krize rychle zavládla po celé republice. V Litovli nebyla situace tak dramatická, neboť se zde nenacházely velké strojírenské či hutní závody. Potravinářské podniky začaly omezovat výrobu a jen v menší míře propouštěly své zaměstnance. Rolnický akciový pivovar snížil počet pracovních dní. Počet nezaměstnaných se postupně zvyšoval a v reakci na to bylo v Litovli jakožto v okresním městě zřízeno kuratorium na pomoc nezaměstnaným. Městská rada se snažila pro nezaměstnané vytvářet pracovní příležitosti, především šlo o zapojení do sezónních prací – stavba Sokolovny a koupaliště, přestavba okresního úřadu, stavba jezu na řece Moravě nebo obchvatové silnice. Městská rada myslela i na starší osoby, pro které organizovala fyzicky méně náročnější práce.⁷⁷

Vláda, která vzešla z parlamentních voleb v roce 1929, neustála nastupující hospodářskou krizi a byla přinucena podat demisi. Novou vládu sestavil v říjnu 1932 agrárník Jan Malypetr. Nástup Adolfa Hitlera na post říšského kancléře vedl k vystupování německého obyvatelstva

---

⁷⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 78-79.

⁷⁶ Tamtéž, s. 82.

⁷⁷ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 515-517.

proti Československé republice. Německé národněsocialistické dělnické straně (DNSAP) byla v listopadu 1933 v reakci na útoky zakázána činnost. Již v září 1933 bylo ale založeno nové hnutí – Sudetoněmecká vlastenecká fronta, jež navazovala na nacionalistické strany. V čele stál Konrad Henlein, který postupně získával podporu německého obyvatelstva v Československu. V roce 1935, krátce před parlamentními volbami, došlo ke změně názvu na Sudetoněmeckou stranu (SdP).⁷⁸

V litovelském okrese k větším národnostním nepokojům nedocházelo, jelikož obce ležící v okrese byly hlavně české. Německá menšina žila v několika obcích okolo Brodku u Konice. Němci žijící v Litovli své nacionální postoje na veřejnosti neprojevovali, mnoho z nich se účastnilo státních oslav. V menší míře se negativní postoj k republice projevoval u Karla a Fritze Mekisky, majitelů továrny s výrobou plechového zboží. Postupně se ale začala posilovat činnost branné výchovy, o čemž svědčil nárůst skautského hnutí.⁷⁹

Po vzoru ostatních měst založila Litovel v květnu roku 1934 místní výbor Pasivní obrany obyvatelstva. První schůze se zúčastnili zástupci všech litovelských spolků a škol, kdy obdrželi informace týkající se k zahájení činnosti. O pár dní později byl uspořádán tělovýchovnými, charitativními a kulturními spolky Den brannosti, aby se podpořila výchova mládeže k brannosti. Na podzim pořádala Odbočka Svazu československého důstojnictva a Masarykovy letecké ligy letecký den – nejprve se konal nácvik náletů na město, odpoledne pak na občany na loukách u Šargouna čekal letecký program. V roce 1935 byl pak založen místní výbor pro obranu obyvatelstva proti leteckým útokům, jehož předsedou se stal starosta Ing. Otakar Ledvinka.⁸⁰

Dne 19. května 1935 byly na programu čtvrté a poslední volby do parlamentu a senátu před válkou. Dalším volbám zabránil rozpad státu a zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Politické strany opět pořádaly schůze, do předvolebního programu se v Litovli zapojila i Sudetoněmecká strana, ve které se angažoval litovelský Fritz Mekiska. Voleb do poslanecké sněmovny se zúčastnilo 2 517 voličů. Poprvé ve městě zvítězila živnostensko-obchodnická strana, která získala 679 hlasů. Následovala lidová strana s 515 hlasy, sociální demokracie s 407 hlasy, národní demokracie (kandidovala jako Národní shromáždění s Národní ligou a Národní frontou) s 264 hlasy a národněsocialistická strana získala 248 hlasů. Všech těchto pět stran mělo

---

⁷⁸ BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy*. Díl 4, Svobodný stát a okupace. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. s. 98.

⁷⁹ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 522.

⁸⁰ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 149-172.

své zastoupení v zastupitelstvu města. Komunistická strana obdržela 196 hlasů, Sudetoněmecká strana 179 hlasů – ostatní německé politické strany zcela propadly.⁸¹

V celostátním součtu voleb do poslanecké sněmovny zvítězila Sudetoněmecká strana, když získala celkem 1 249 530 hlasů. Druhá Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu obdržela 1 176 593 hlasů, hranici milionu hlasů překročila i Československá sociálně demokratická strana dělnická. Pořadí v senátních volbách bylo stejné, Sudetoněmecká strana zvítězila o padesát tisíc hlasů před agrárníky.⁸²

Na konci května se ještě konaly volby do zemského a okresního zastupitelstva. Pořadí v těchto volbách téměř kopírovalo výsledky voleb do poslanecké sněmovny. Zvítězila živnostensko-obchodnická strana, následovala lidová strana a sociální demokracie. Sudetoněmecká strana poskočila oproti volbám do poslanecké sněmovny na čtvrté místo, když za sebou nechala národní socialisty a národní demokraty (Národní shromáždění).⁸³

Komunistická strana získala v Litovli ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 1935 nejvíce hlasů po dobu existence první republiky. Volební úspěch a Edvardem Benešem uzavřená československo-sovětská smlouva přispěly k tomu, že v roce 1936 vznikla v Litovli místní odbočka Svazu přátel SSSR s vedoucím Karlem Šnéberkem.⁸⁴

Závěr roku 1935 byl rušný. V prosinci oznámil prezident Tomáš Garrigue Masaryk ze zdravotních důvodů abdikaci na post prezidenta. O pár dní později, 18. prosince 1935, byl novým prezidentem republiky zvolen Edvard Beneš. 23. prosince Litovel slavila 75. narozeniny Karla Kramáře, prvního československého premiéra. O slavnostní projev se postaral olomoucký starosta JUDr. Richard Fischer, který Litovel často navštěvoval, především v předvolebním období pro podporu strany národní demokracie.⁸⁵

V roce 1937 postihly Litovel smutné události. V březnu zemřel MUDr. Ondřej Příkryl z Prostějova, který se podílel na boji o českou Litovel v 90. letech 19. století. V roce 1901 byl prvním českým výborem města jmenován čestným občanem Litovle. 14. září postihl smutek celou republiku, když zemřel první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Po celém městě se objevily smuteční prapory, konala se smuteční schůze městské

---

⁸¹ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 178.

⁸² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 2, Československo a české země v krizi a ohrožení (1930-1935)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. s. 496.

⁸³ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 178.

⁸⁴ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 530.

⁸⁵ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 190-191.

rady a následující den i městského zastupitelstva. Až do pohřbu se ve městě konaly smuteční trzny. Na pohřeb v Lánech vyrazila delegace ve složení starosty Ledvinky, radních Robeneka, Lamra, Svobody a ředitele městských úřadů Šrota. Začalo se také jednat o postavení pomníku Tomáše Garrigue Masaryka, což dostal za úkol vyhotovit sochař Karel Lenhart z Olomouce. Ke slavnostnímu odhalení pomníku, které bylo naplánováno na 28. říjen 1938, však z politických důvodů nedošlo. Na konci září zemřela v Záhřebu litovelská rodačka markýza Marie Růžičková-Strozzi, slavná herečka, jež dostala od prezidenta Masaryka řád Bílého lva za šíření slávy české vlasti. V říjnu uplynulo deset let od úmrtí prvního českého starosty města v nové republice MUDr. Jana Smyčky, jehož přínos pro město byl obrovský. 8. prosince pak zemřel první český starosta Litovle Václav Socha, rodák z Miškovic u Kouřimi, který v roce 1881 přišel pracovat do litovelského cukrovaru jako vedoucí administrativní úředník. Postupně se začal angažovat téměř ve všech směrech veřejného života – rozvoj cukrovaru, spolkového života, a především úspěšný volební boj proti německé správě města, kdy se po vítězných volbách v roce 1899 stal starostou města.⁸⁶

3.10 Osudný rok 1938

Mezinárodní situace se v roce 1938 zhoršovala. Litovel i přesto žila živým společenským, kulturním a sportovním životem. Hrozba války ale stále více sjednocovala obyvatelstvo. Dne 20. února vystoupil Adolf Hitler v říšském sněmu se svým projevem, který celá republika sledovala s jistými obavami. „*Řeč trvajíc přes dvě hodiny, v níž jsme zaslechli i vážnou narážku na ochranu německé říše nad našimi Němci, jakož i slova o vyloučení dohody se sovětským Ruskem. K čemu to vše povede?*“⁸⁷ V březnu proběhl Anschluss Rakouska a Hitler dal Konradu Henleinovi pokyn ke kladení náročných požadavků na československou vládu. Předseda agrární strany Rudolf Beran začal usilovat o to, aby Sudetoněmecká strana vstoupila do vlády. SdP navíc jednala s Hlinkovou stranou na Slovensku, kdy sjednocovala politickou taktiku.

Němečtí obyvatelé Litovle se podle vzoru SdP politicky sjednotili, vedoucí úlohu zastával Fritz Mekiska, majitel továrny na plechové zboží. 1. května proběhly oslavy svátku práce – společná manifestace za mír a demokracii. Zúčastnili se ho občané bez rozdílu politického a náboženského přesvědčení. Celé město bylo vyzdobeno prapory. Slavnostní průvod začínal

---

⁸⁶ ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. s. 186-187.

⁸⁷ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 240.

u pivovaru a končil na náměstí, kde k shromážděným promluvili starosta města Otakar Ledvinka a náměstek Vincenc Horák. 21. května proběhla částečná mobilizace, mimořádné cvičení, kterého se zúčastnilo 80 mužů z Litovle, jež odjeli chránit hranice na severní Moravu.⁸⁸

V neděli 29. května 1938 se měly uskutečnit volby do obecního zastupitelstva. Litovelské politické strany se však v polovině května dohodly na složení počtu mandátů, byla tak podána jen jedna kandidátní listina a volby se nekonaly. Počet třiceti členů zastupitelstva byl rozdělen následovně: lidová strana a živnostensko-obchodnická strana obdržely šest mandátů, sociální demokracie pět, národní socialisté čtyři, národní sjednocení a německá strana SdP tři, agrární strana dva mandáty a jedno místo připadlo komunistické straně. Ušetřené peníze z voleb městská rada věnovala pro účely civilní protiletecké obrany.⁸⁹

V sobotu 9. července se konala ustavující schůze nového městského zastupitelstva. Dosavadní starosta města Ing. Otakar Ledvinka, který post starosty zastával deset let, z rodinných důvodů nekandidoval. Novým starostou města byl jednohlasně zvolen lidovec Msgre. Vincenc Horák, dlouholetý člen městské rady. Prvním náměstkem se stal sociální demokrat Rudolf Daněk, druhým František Konečný za živnostensko-obchodnickou stranu. Městskou radu doplnili JUDr. Karel Robenek (lidová strana), Josef Šmakal (strana sociální demokracie), Karel Valouch (živnostensko-obchodnická strana), Josef Mazanec (národní socialisté), JUDr. František Jüngling (národní sjednocení), Rudolf Trunkát (agrární strana) a Jan Svoboda (SdP).⁹⁰ Vincenc Horák prošel během první republiky značným vývojem. Od napadané osoby – jakožto představitel římskokatolické církve během náboženských bojů v Litovli, přes dlouholeté působení na postu náměstka starosty města až po zvolení do funkce starosty.

V reakci na rostoucí nebezpečí nacistického Německa se v létě v Litovli zřídilo středisko branné výchovy, jež vedl nadporučík v záloze Ladislav Bedřich. Muži byli rozděleni dle věku do skupin 17 až 21 let a 22 až 30 let. V okolí Litovle, na Bradle, se pořádal branný sraz severomoravské dělnické mládeže.⁹¹

Dne 23. září 1938 vyhlásila vláda v čele s generálem Janem Syrovým všeobecnou mobilizaci. Všechny školy byly zabráný pro vojenské účely, na gymnáziu byla zřízena záložní nemocnice. 29. září byla v Mnichově zástupci Německa, Itálie, Francie a Spojeného království

---

⁸⁸ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovel. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 243-245.

⁸⁹ Tamtéž, s. 247-248.

⁹⁰ Tamtéž, s. 250-252.

⁹¹ BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993. s. 539.

podepsána dohoda o odstoupení pohraničních oblastí. 1. října začaly Litovlí procházet jednotky československé armády, které opouštěly pohraniční pevnosti. Spolu s nimi přicházeli také lidé, kteří museli opustit své domovy v pohraničí. 10. října se německá armáda dotkla hranic města Litovle, když obsadila zcela české obce litovelského okresu – Červenku, Tři Dvory, Střelice, Nové Zámky, Mladeč, Měrotín, Bílou Lhotu, Pateřín a Měník. Podle posledního sčítání lidu v těchto obcích žilo 3 784 Čechů a 56 Němců. Přerušeny byly jak silnice, tak železniční trasa, lidé nemohli dojíždět do Litovle za prací a školou. Městská rada začala situaci řešit a poslala telegram americkému prezidentu Rooseveltovi. Po jednání úřadů se postupně všechny vesnice kromě Nových Zámek uvolnily z německého záboru.⁹²

Po odstoupení Edvarda Beneše byl 30. listopadu 1938 prezidentem zvolen Emil Hácha. Ihned jmenoval novou vládu, v jejímž čele stál předseda agrární strany Rudolf Beran. Komunistické straně byla napřed pozastavena činnost, později byla úplně zakázána. Došlo také k zjednodušení politického života. Agrární, lidová, živnostensko-obchodnická a národněsocialistická strana se stranou národního sjednocení se spojily do strany Národní jednoty. Na konci listopadu proběhla schůze místního výboru řízena Msgre. Vincencem Horákem za účelem volby místního představenstva. Předsedou strany byl zvolen Karel Sedlák, dále stranu reprezentovali Msgre. Vincenc Horák, JUDr. František Jüngling a Ing. Vladislav Zapletal. Do konce roku 1938 se ke straně Národní jednoty přihlásilo 820 členů. Strana sociální demokracie, část národních socialistů a někteří komunisté se spojili do Národní strany práce. Zmocněncem v litovelském okresu se stal Ladislav Bedřich, dále ji reprezentovali Rudolf Daněk, Josef Šmakal a Jan Vymětal.⁹³

---

⁹² ŠIK, Lubomír. *Litovel v datech: 750 let litovelské historie*. Litovel: [s. n.], 2005. s. 84.

⁹³ SOkA Olomouc: Fond Archiv města Litovle. Pamětní kniha města Litovle 1929–1945. s. 263-264.

4 Využití tématu v pedagogické praxi

V diplomové práci jsem se zabývala vývojem politického stranictví na Litovelsku v letech 1918 až 1938. Období první republiky je charakteristické především tím, že politické strany neměly vliv jen na politickou oblast života obyvatel, ale pronikaly také do oblasti kulturní a společenské.

Moje diplomová práce je zaměřena na oblast Litovelska, téma tedy spadá do regionálních dějin, což lze využít v rámci vyučovacího procesu, neboť regionální dějiny jsou součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání. Historické události, politický vývoj města, spolkový a kulturní život během období první republiky v Litovli bych zařadila do výuky, neboť by žákům a studentům mohla být historie ale i současnost města blízká, zvláště když navštěvují školu v Litovli či bydlí přímo v Litovli nebo v jejím okolí.

V rámci základního vzdělávání, jež se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání platným od 1. září 2021, můžeme téma diplomové práce využít na prvním i druhém stupni základní školy. Na prvním stupni lze téma zařadit do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Přesněji do tematického okruhu Místo, kde žijeme – zde se žáci setkávají s učivem, které se zaměřuje na minulost a současnost obce nebo města podle umístění školy, a tematického okruhu Lidé a čas, kde se v očekávaných výstupech objevuje schopnost žáků pojmenovat některé rodáky, kulturní a historické památky či významné regionální události.⁹⁴

Na druhém stupni se vzdělávací oblast Člověk a jeho svět rozděluje do několika vzdělávacích oblastí, které na ni navazují – Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a zdraví. Pro mě je stěžejní vzdělávací oblast Člověk a společnost, kterou tvoří dva vzdělávací obory – Dějepis a Výchova k občanství. Ve výuce dějepisu lze téma diplomové práce aplikovat do vzdělávacího obsahu Moderní doba při probírání vzniku Československa, jeho politického a hospodářského vývoje společně se sociálními a národnostními problémy, na což navazuje mezinárodní situace ve 20. a 30. letech v oblasti politické a hospodářské. Právě prostřednictvím regionálních dějin můžeme žákům ukázat, jak reagovali litovelští obyvatelé na mezinárodní a národní události.⁹⁵

V rámci vzdělávacího oboru Výchova k občanství se pak téma může uplatnit ve vzdělávacím obsahu Člověk ve společnosti při probírání učiva naše obec, region, kraj – zde se

---

⁹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021. [Cit. 2023-03-11]. s. 46-47. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

⁹⁵ Tamtéž, s. 57.

žáci učí o důležitých institucích, významných rodácích, zajímavých a památných místech, částečně i při učivu naše vlast – státní svátky. Vývoj politického stranictví můžeme zařadit i do vzdělávacího obsahu Člověk, stát a právo, kde se probírá učivo státní správy a samosprávy anebo principy demokracie – politický pluralismus, význam voleb do zastupitelstev.⁹⁶

Součástí základního vzdělávání jsou také průřezová témata, která jsou součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Průřezová témata řeší aktuální problémy a představují formativní prvek především v oblasti postojů a hodnot. Během devítileté povinné školní docházky se žáci rozvíjejí v šesti průřezových tématech – Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Mediální výchova a Enviromentální výchova.⁹⁷ Téma diplomové práce lze aplikovat v rámci průřezového tématu Výchova demokratického občana, konkrétně v tematickém okruhu Občan, občanská společnost a stát, kde se řeší například demokratický politický systém či soužití s menšinami, anebo v okruhu Formy participace občanů v politickém životě, který se zabývá volbami obecními, krajskými a parlamentními či společenskými organizacemi.⁹⁸ Z hlediska soužití Čechů a Němců v Litovli a jejím okolí je možné práci zařadit i do Multikulturní výchovy.

Podle Školního vzdělávacího programu Gymnázia Jana Opletala v Litovli pro nižší stupeň gymnázia by se diplomová práce mohla aplikovat v 6. ročníku (prima) při tématu Naše vlast (významné osobnosti, život v obci, samospráva, historicky významná místa v regionu), v 7. ročníku (sekunda) v rámci tématu Podíl občana na řízení státu, do kterého je integrován obsah průřezového tématu Výchova demokratického občana. V 8. ročníku (tercie) se žáci zabývají historií demokracie, volbami a občanskými právy (volby, volební právo, poslanec – senátor – zastupitel, zájmové organizace a občanské iniciativy) a v 9. ročníku (kvarta) se probírá téma Politika a politické vztahy (politické strany, politický pluralismus).⁹⁹

Diplomovou práci lze zařadit i do výuky na střední škole. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia je možné použít téma práce v rámci vzdělávací oblasti Člověk a společnost, do které patří vzdělávací obory Občanský a společenskovední základ, Dějepis a Geografie. Ve vzdělávacím oboru Občanský a společenskovední základ se nabízí vzdělávací

---

⁹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021. [Cit. 2023-03-11]. s. 58-61. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

⁹⁷ Tamtéž, s. 124.

⁹⁸ Tamtéž, s. 129.

⁹⁹ *Školní vzdělávací program GJO Litovel* [online]. 2018. [Cit. 2023-03-12]. s. 92-95. Dostupné z: https://www.gjo.cz/upload/dokumenty/svp_od_1819.pdf.

obsah Občan ve státě – zde se studenti zabývají učivem demokracie, občanské společnosti, politickým životem ve státě a volbami.¹⁰⁰ V rámci dějepisu se pak opět jedná o učivo týkající se vzniku republiky a Československa v meziválečném období, na což navazuje světová hospodářská krize. Nelze opomenout ani kulturu 1. poloviny 20. století.¹⁰¹

Stejně jako v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání najdeme průřezová témata i v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia. Průřezových témat je zde ovšem pouze pět, když Výchova demokratického občana není zařazena mezi průřezová témata.¹⁰² Téma diplomové práce tak lze využít pouze v rámci Multikulturní výchovy.

Podle Školního vzdělávacího programu Gymnázia Jana Opletala v Litovli pro vyšší stupeň gymnázia se téma Občan ve státě, ústavní pořádek, politika, občanská společnost, volby a volební systémy probírají ve 4. ročníku (oktáva). Nabízí se tedy aplikace diplomové práce například v rámci učiva projevy občanské společnosti, formy participace občanů v politickém životě, parlamentní a komunální volby nebo politický život ve státě a politické vztahy.¹⁰³

Pro výuku regionálních dějin můžeme zvolit různé formy a metody výuky. Vypracování referátu nebo seminární práce (především na vyšším stupni gymnázia) na vybrané téma z dějin města či regionu, dále využití projektové výuky, která by byla zaměřena na určitý časový úsek dějin města – v mém případě by se jednalo o období mezi lety 1918 až 1938, tedy období první republiky. Jelikož by realizace projektové výuky byla časově náročná, dá se zvolit alternativa v podobě kombinace vyučovací hodiny s následnou exkurzí, procházkou po městě. Pro tuto variantu jsem se rozhodla v rámci mé diplomové práce.

V návrhu vyučovací hodiny se zaměřím na politický vývoj v Litovli, významné osobnosti – starostové města a významné budovy v centru města. Po realizaci vyučovací hodiny by následovala exkurze, která by nebyla zaměřena jen na politický vývoj, ale týkala by se i dějin města a historických událostí či kulturního a spolkového života.

---

¹⁰⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. 2022. [Cit. 2023-03-12]. s. 41. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 46.

¹⁰² Tamtéž, s. 65.

¹⁰³ *Školní vzdělávací program GJO Litovel* [online]. 2018. [Cit. 2023-03-12]. s. 239. Dostupné z: https://www.gjo.cz/upload/dokumenty/svp_od_1819.pdf.

4.1 Návrh vyučovací hodiny

Příprava na vyučovací hodinu

Téma hodiny: Politický vývoj v Litovli v období první republiky

Třída:

Časová dotace: 45 minut

Vzdělávací cíle: Žák dokáže vyjmenovat politické strany, které fungovaly v Litovli, vyjádřit vlastními slovy vztah mezi politickými stranami.

Výukové metody a vzdělávací formy: výklad, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s textem, práce s obrazem, práce ve dvojici, samostatná práce, hromadná výuka

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence občanské, kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence pracovní

Pomůcky: psací potřeby, pracovní list, interaktivní tabule, Ústava 1920 a 1993

Organizace a struktura hodiny:

Organizační část hodiny

- Pozdrav
- Zápis do třídní knihy, absence

Nové učivo

Motivace – Úryvek z kroniky o návštěvě T. G. Masaryka v Litovli – téma první republiky

- Žáci obdrží úryvek z kroniky města, který popisuje návštěvu prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigue Masaryka v Litovli.
- Po přečtení úryvku by žáci měli přijít na téma hodiny – politický vývoj v Litovli v období první republiky. Součástí úryvku je i fotografie, která by žákům měla napovědět (prezident T. G. Masaryk, znak Litovle, prostory litovelské radnice).
- Následně může vyučující položit otázky k osobnosti prezidenta Masaryka – jeho úloha při budování samostatného státu (vznik nezávislého československého státu) či jestli se v Litovli nachází nějaká památka odkazující na prvního československého prezidenta

(v blízkosti litovelského gymnázia stojí socha T. G. Masaryka anebo jedna z ulic vedoucí na náměstí Přemysla Otakara nese název Masarykova).

Práce s primárním textem – Ústavní listina Československé republiky (1920)

- V této části hodiny budou žáci pracovat ve dvojici. Obdrží pracovní list, kde vyplní první úkol týkající se podmínek pro volby do Poslanecké sněmovny, Senátu a obecního zastupitelstva. K dispozici budou mít žáci Ústavu 1920, případně Ústavu České republiky (lze promítnout na interaktivní tabuli, vytisknout vybrané pasáže anebo použít chytré telefony pro zobrazení ústavy) tak, aby mohli doplnit údaje do pracovního listu (rozdíly v počtu poslanců a senátorů, volební období, aktivní a pasivní volební právo).
- Po splnění úkolu následuje společná kontrola a zpětná vazba.

Výklad nového učiva

- Po získání znalostí ohledně volebního práva v období první republiky bude následovat vyprávění vyučujícího o politickém vývoji v Litovli. Jelikož se jedná o rozmezí dvaceti let, zaměřila jsem výklad a úkoly k němu především na obecní volby, ze kterých vzešel nový starosta a na jejich osobnosti. Během výkladu vyučujícího žáci postupně vypracovávají druhý a třetí úkol z pracovního listu. Výklad lze prokládat doplňujícími otázkami na žáky, aby byli také aktivně zapojeni do této části hodiny. První volby v Československé republice probíhaly na základě vázaných kandidátek, co to znamená? Proč se německé strany v Litovli ve volbách sdružily do společného bloku německých politických stran? V Litovli ke střetu německých a českých obyvatel nedošlo, ve kterých městech v okolí Litovle ale došlo k protestům proti republice? V Litovli došlo ale ke konfliktu v jiné oblasti, jaké? Jakou formou vedly politické strany během první republiky své předvolební kampaně? Proč byl před volbami do obecního zastupitelstva v roce 1923 vytvořený tzv. pokrokový blok? Které strany do něj patřily? V důsledku hospodářské krize měly být volby do obecního zastupitelstva uskutečněny na základě volební dohody, proč se ale nakonec politické strany nedohodly? V Litovli žili obyvatelé hlásící se k německé národnosti, prosadila se ve městě strana SdP?
- Po výkladu následuje společná kontrola pracovního listu.

Závěr vyučovací hodiny

Shrnutí základního učiva

- Při závěrečném opakování žáci nejprve dostanou otázku, co si z dnešní hodiny zapamatovali, následně vyučující shrne nejdůležitější informace z probíraného učiva.

Společné hodnocení práce v hodině

- Žáci dostanou prostor k tomu, aby vyjádřili, která aktivita se jim líbila či nelíbila, popřípadě co se jim v hodině povedlo. Následně vyučující krátce zhodnotí práci žáků během hodiny.

Závěrečné poděkování a pozdrav

Úryvek z kroniky města (Pamětní kniha města Litovle 1929–1945, s. 20-21):

Posledních 14 dní byl na náměstí a v ulicích, kterými měl jít válečný host, obzvláštní ruch, domy se čistily, dostávaly nový kabát. Želáště bu-

dova radniční, hejtmanství, Rolnická záložna byly důstojně upraveny a vyzdobeny. Litovel se oděla slavnostním rouchem, hýřila svěčností, byla samý šabon, zelení a květ. Od městských bran až na náměstí stály stožáry s prapory a slávohrany s městským známem. Ulicích byly domy vyzdobeny, přímo nádherně byl vykrášlen pivovar. Na náměstí byla před radnicí postavena podle návrhu akad. malíře Fr. Doubravy imponantní tribuna, u níž tvořili řestnou stráž Sokoli, legionáři, Orli a členové DČy. Nejvyšší okraj tribuny lemova-

Pracovní list

Téma hodiny: Politický vývoj v Litovli v období první republiky

Jméno a příjmení:

1) S pomocí Ústavní listiny Československé republiky (1920) doplň chybějící informace do textu. Zkus také doplnit, jaké podmínky musí být splněny dnes.

Moc zákonodárná v Československé republice náleží _____, které se skládá ze dvou sněmoven: poslanecké sněmovny a _____.

Poslanecká sněmovna má _____ členů. Právo volit do poslanecké sněmovny mají všichni státní občané Československé republiky, kteří dosáhli _____ let. Zvoleni mohou být státní občané, kteří dosáhli alespoň _____ let. Volební období poslanecké sněmovny trvá _____ let.

Senát má _____ členů. Právo volit do senátu mají všichni státní občané Československé republiky, kteří dosáhli _____ let. Zvoleni mohou být státní občané, kteří dosáhli alespoň _____ let. Volební období senátu trvá _____ let.

Moc zákonodárná v České republice náleží _____, který je tvořen dvěma komorami: Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Poslanecká sněmovna má _____ členů. Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku _____ let. Zvolen může být každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl _____ let. Poslanci jsou voleni na období _____ let.

Senát má _____ členů. Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku _____ let. Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl _____ let. Senátoři jsou voleni na _____ let, každé dva roky se volí třetina senátorů.

2) Odpověz na následující otázky.

I. První volby (volby do obecních zastupitelstev) v Československé republice proběhly v červnu 1919. Kdo mohl v těchto volbách poprvé volit?

II. Které politické strany se v Litovli sdružily do tzv. pokrokového bloku?

III. Čtyři roky byl Alois Knaibl starostou města i přesto, že jeho strana nezískávala v obecních volbách velký počet hlasů. O jakou stranu se jedná?

IV. Ing. Otakar Ledvinka nebyl litovelský rodák, v jednom litovelském podniku však zanechal výraznou stopu, když zde působil šestnáct let jako technický ředitel. Ve kterém?

V. Ve kterém sporu figuroval poslední prvorepublikový litovelský starosta Msgre. Vincenc Horák?

3) Vyber správnou odpověď.

I. Kolik členů mělo zastupitelstvo, které volili občané Litovle v obecních volbách?

- a) Dvacet členů
- b) Patnáct členů
- c) Třicet členů
- d) Dvacet pět členů

II. Který starosta města se zasloužil o vznik muzea v Litovli či zpřístupnění jeskyní v Mladči?

- a) Msgre. Vincenc Horák
- b) MUDr. Jan Smyčka
- c) Alois Knaibl
- d) Ing. Otakar Ledvinka

III. Alois Knaibl působil nejen jako starosta města, ale i jako:

- a) Předseda Klubu českých turistů
- b) Kronikář
- c) Vedoucí divadelního odboru Sokola
- d) Starosta hasičského sboru

IV. Které volby se nekonaly, neboť se strany domluvily a byla podána jedna kandidátní listina?

- a) Volby do obecního zastupitelstva v září 1931
- b) Volby do poslanecké sněmovny a senátu v říjnu 1929
- c) Volby do obecního zastupitelstva v květnu 1938
- d) Volby do poslanecké sněmovny a senátu v květnu 1935

Pracovní list – řešení

Téma hodiny: Politický vývoj v Litovli v období první republiky

Jméno a příjmení:

1) S pomocí Ústavní listiny Československé republiky (1920) doplň chybějící informace do textu. Zkus také doplnit, jaké podmínky musí být splněny dnes.

Moc zákonodárná v Československé republice náleží *Národnímu shromáždění*, které se skládá ze dvou sněmoven: poslanecké sněmovny a *senátu*.

Poslanecká sněmovna má 300 členů. Právo volit do poslanecké sněmovny mají všichni státní občané Československé republiky, kteří dosáhli 21 let. Zvoleni mohou být státní občané, kteří dosáhli alespoň 30 let. Volební období poslanecké sněmovny trvá 6 let.

Senát má 150 členů. Právo volit do senátu mají všichni státní občané Československé republiky, kteří dosáhli 26 let. Zvoleni mohou být státní občané, kteří dosáhli alespoň 45 let. Volební období senátu trvá 8 let.

Moc zákonodárná v České republice náleží *Parlamentu*, který je tvořen dvěma komorami: Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Poslanecká sněmovna má 200 členů. Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let. Zvolen může být každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl 21 let. Poslanci jsou voleni na období 4 let.

Senát má 81 členů. Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let. Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl 40 let. Senátoři jsou voleni na 6 let, každé dva roky se volí třetina senátorů.

2) Odpověz na následující otázky.

I. První volby (volby do obecních zastupitelstev) v Československé republice proběhly v červnu 1919. Kdo mohl v těchto volbách poprvé volit?

V obecních volbách v roce 1919 volily poprvé také ženy.

II. Které politické strany se v Litovli sdružily do tzv. pokrokového bloku?

Pokrokový blok bylo sdružení sociální demokracie, národní demokracie, agrární a živnostensko-obchodnické strany.

III. Čtyři roky byl Alois Knaibl starostou města i přesto, že jeho strana nezískávala v obecních volbách velký počet hlasů. O jakou stranu se jedná?

Agrární strana (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu).

IV. Ing. Otakar Ledvinka nebyl litovelský rodák, v jednom litovelském podniku však zanechal výraznou stopu, když zde působil šestnáct let jako technický ředitel. Ve kterém?

Otakar Ledvinka působil mezi lety 1925–1941 jako technický ředitel cukrovaru.

V. Ve kterém sporu figuroval poslední prvorepublikový litovelský starosta Msgre. Vincenc Horák?

V boji o kostel – náboženský spor mezi římskokatolickou a československou církví.

3) Vyber správnou odpověď.

I. Kolik členů mělo zastupitelstvo, které volili občané Litovle v obecních volbách?

- a) Dvacet členů
- b) Patnáct členů
- c) Třicet členů**
- d) Dvacet pět členů

II. Který starosta města se zasloužil o vznik muzea v Litovli či zpřístupnění jeskyní v Mladči?

- a) Msgre. Vincenc Horák
- b) MUDr. Jan Smyčka**
- c) Alois Knaibl
- d) Ing. Otakar Ledvinka

III. Alois Knaibl působil nejen jako starosta města, ale i jako:

- a) Předseda Klubu českých turistů
- b) Kronikář
- c) Vedoucí divadelního odboru Sokola
- d) Starosta hasičského sboru**

IV. Které volby se nekonaly, neboť se strany domluvily a byla podána jedna kandidátní listina?

- a) Volby do obecního zastupitelstva v září 1931
- b) Volby do poslanecké sněmovny a senátu v říjnu 1929
- c) Volby do obecního zastupitelstva v květnu 1938**
- d) Volby do poslanecké sněmovny a senátu v květnu 1935

4.2 Návrh exkurze

Před konáním exkurze je důležité žákům sdělit základní informace týkající se exkurze – seznámit žáky s termínem exkurze, s její odhadovanou časovou náročností, sdělit žákům náplň exkurze a co si s sebou mají vzít.

Po proběhnutí exkurze by již ve třídě proběhlo její vyhodnocení, pro které bych vyhradila jednu vyučovací hodinu. Nejprve bych žáky vyzvala, aby řekli jakoukoliv informaci, kterou si zapamatovali z průběhu exkurze. Následovala by rekapitulace míst, které jsme navštívili, a společné opakování nových poznatků. Další fází by byla kontrola pracovních listů, jež žáci vyplňovali během exkurze. Na závěr hodiny bych zhodnotila práci žáků a žáci by měli také možnost vyjádřit se – zhodnotit, které úkoly v pracovním listu byly méně náročné na splnění a které naopak složitější, co se jim podařilo či nepodařilo, které místo by ještě chtěli navštívit atd.

Exkurze

Téma exkurze: Litovel se zaměřením na období první republiky

Třída:

Časová dotace: 150 minut

Vzdělávací cíle: Žák dokáže vyjmenovat základní informace o Litovli, uvést alespoň tři příklady budov v Litovli, které jsou spjaté s první republikou. Žák se dokáže vcítit do života obyvatel v období první republiky.

Výukové metody a vzdělávací formy: výklad, vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s textem, práce ve skupině, samostatná práce, hromadná výuka, skupinová výuka

Klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence občanské, kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence pracovní

Pomůcky: pracovní list, psací potřeby, podložka na psaní, texty pro práci ve skupině

Průběh exkurze:

Zastávka č. 1 – náměstí Přemysla Otakara

První zastávkou je náměstí Přemysla Otakara v Litovli. Exkurze začíná u budovy radnice. Každý žák obdrží pracovní list, ve kterém bude v průběhu exkurze vyplňovat jednotlivé úkoly. Úvod exkurze bude zaměřen na současnost města, vyučující zahájí svůj výklad pokládáním návodných otázek, na které by žáci měli být schopni odpovědět. Ve kterém kraji leží město Litovel? Co je pro město charakteristickým znakem? Jak je řeka Morava začleněna do znaku města? Jak se nazývá Chráněná krajinná oblast v okolí Litovle? Věděli byste, kdo je v současné době starostou města? Uhádnete, za kterou stranu ve volbách kandidoval? Kolik žije v Litovli obyvatel? Vyučující si může připravit také krátký výklad o historii města (založení Přemyslem Otakarem II., udělení várečného a mílového práva Václavem II., povolení ke stavbě městských hradeb, výstavba radniční věže či mariánského morového sloupu).

Od budovy radnice se přesuneme k budově Záložny. Zde následuje krátký výklad vyučujícího o historii budovy, která prošla značným vývojem. Záložna nejprve sloužila jako hostinské zařízení „U Černého medvěda“, v roce 1870 byla koupena Rolnickou záložnou, která zde zřídila peněžní ústav ale také společenské místnosti – ty využívala Měšťanská beseda. Budova se stala centrem kulturního života českých obyvatel Litovle. Krátce před první světovou válkou dostala budova současný secesní vzhled. 29. října 1918 byl z balkonu Záložny oznámen obyvatelům Litovle vznik samostatné Československé republiky. V sálech Záložny se v prvorepublikovém období konaly volební schůze politických stran, během voleb zde část obyvatel chodila odevzdávat své hlasy.

Poslední budovou na náměstí, které bude věnována pozornost je budova Městského klubu Litovel. Zde proběhne opět krátký výklad k historii budovy. V budově nejprve fungoval hostinec „U Zlatého jelena“. V roce 1898 budovu koupil Spolek Německý dům (Verein Deutsches Haus), který dal budově dnešní secesní podobu, a vybudoval zde spolkové a kulturní centrum německých obyvatel. Německý dům působil jako protiváha k české Záložně.

Zastávka č. 2 – park Míru

Z náměstí Přemysla Otakara se vyučující s žáky přesune do parku Míru, kde se nachází pozůstatky městských hradeb. Hradby byly postaveny díky povolení od Jana Lucemburského. Na okraji parku stojí Švédská deska. Švédská deska byla vystavěna roku 1652 jako upomínka na rok 1643, kdy byla Litovel dobyta a vyplněna švédskými vojsky. Vyučující může klást doplňující otázky, pomocí kterých zapojí žáky do výuky. Ve kterých letech probíhala třicetiletá

válka? Jaké byly příčiny války? Jak byla válka ukončena a jaké byly její následky? Jak souvisí umístění Švédské desky v blízkosti městského opevnění?

Zastávka č. 3 – Muzeum Litovel

Na dohled od Švédské desky se nachází budova muzea, která má zajímavou historii. Žáci zde plní třetí a čtvrtý úkol z pracovního listu. Vyučující popíše historii budovy muzea, jež je spojena s litovelskými střeleckými spolky, které se za účelem výstavby budovy Střelnice spojily a vznikla Ostrostřelecká společnost v Litovli (Schützen-Gesellschaft in Littau). Budova Střelnice byla původně dřevěná, několikrát se však rekonstruovala a v druhé polovině 19. století byla centrem společenského dění, neboť ve městě nebyly žádné jiné prostory pro konání plesů či divadelních představení. Muzeum získalo dnešní podobu díky přestavbě v roce 1872. Po volbách v roce 1899, kdy skončila německá správa města, se budova Střelnice dostala do správy Čechů. Na začátku 20. století se do prvního patra budovy nastěhovalo městské muzeum, které spravovala Krajská muzejní společnost. Základem expozice byly soukromé sbírky prvního českého starosty Václava Sochy a pozdějšího starosty Jana Smyčky. Na konci výkladu lze položením otázek navázat na hodinu věnovanou politickému vývoji v Litovli, neboť doktor Jan Smyčka během první světové války působil jako úřadující náměstek starosty města, od roku 1919 poté jako starosta města. Můžeme poukázat na název ulice, ve které se Muzeum nachází. Osobnost Václava Sochy v hodině zmíněna nebyla, ale jelikož na naplánované trase projdeme okolo pomníku Václava Sochy, je možné zmínit jeho roli v době národnostního zápasu mezi Čechy a Němci v devadesátých letech 19. století – lze doplnit otázkami které budovy ve městě byly centrem Čechů a které naopak Němců.

Zastávka č. 4 – Kostel sv. Marka

Ulicí Smyčkova a následně ulicí Boženy Němcové pokračuje exkurze městem ke kostelu sv. Marka. Ani v Litovli – Hanáckých Benátkách, stejně jako v italských Benátkách, nechybí kostel sv. Marka. Původně gotický kostel postavený na začátku 14. století byl mnohokrát přestavován. V letech 1920 až 1921 byl centrem dění v Litovli.

Po uvedení informací rozdělíme žáky do pěti skupin o velikosti čtyř až pěti žáků. Následně každá skupina obdrží jednu část textu. Text budou mít žáci za úkol přečíst a ve skupině se domluvit, jak ho převypráví ostatním žákům. Zvolit mohou jednoho mluvčího, který

text odvypráví a ostatní ho doplní, anebo každý člen skupiny řekne část. Po uplynutí deseti minut skupiny odevzdají své texty a skupina s textem číslo 1 začne s vyprávěním, které popisuje boj o kostel sv. Marka v Litovli. Po vystoupení skupiny může vyučující společně s ostatními žáky zhodnotit vystoupení skupiny, členové skupiny se pak mohou vyjádřit, jak se jim ve skupině pracovalo. Vyjádřit se mohou i k neznámým nebo neobvyklým slovům v textu. Pokud v projevu nezazněly důležité informace, vyučující je doplní, popřípadě znovu stručně shrne text. Po zaznění všech pěti částí textu můžeme vyzvat některého žáka, aby krátce popsal událost, která se týkala kostela sv. Marka. Vyřešení náboženského sporu se uzavře na další zastávce, následuje tedy přesun k Husově sboru.

Texty pro práci ve skupině (jedná se o úryvky z kroniky města):

Text č. 1

Dne 5. července pořádala lidová strana (klerikální) manifestační slet v obecním lese. Přijeli lidoví poslanci, přišli Orli a Orlice, aby dodali sletu lesku, přijel lid na ověčených vozech ze všech okolních dědin. Průvod na výletišť vyšel od kostela sv. Marka. Večer měli na programu taneční zábavu v Rolnické záložně, co mezi tím konala se oslava Husova na náměstí. To dalo podnět ku rozhořčení, dělníci chtěli násilím vniknout do sálu a ztrestat klerikály za zneuctění oslavy Husovy. Četnictvo jim v tom zabránilo. Zábava byla přerušena a odbylo se to jen několika fackami na schodišti. Vše bylo podniknuto klerikály na balamucení lidu a celé vystupování bylo provokativní. Vyvolán tím byl odpor, jehož důsledkem bylo vystupování z církve a založení národní církve československé.

Text č. 2

V neděli dne 12. září byla Litovel svědkem pohnutých zjevů. Na ten den ohlásila odbočka československé církve a Klerikální Cyrilometodějský spolek veřejnou schůzi v Záložně na téma Československá církev. Obě schůze měly se konati dopoledne v Záložně. Byla oprávněná obava, že by došlo k pohoršlivým nepokojům mezi oběma tábory. Proto okresní hejtmanství obě schůze zakázalo. Vzdor tomu sešlo se 12. 9. do Litovle velké množství lidu, v němž panovalo kvůli zakázaným schůzím jisté rozladění. Když se rozhlásilo, že klerikální schůze, i přesto že byla zakázaná, koná se v kostele, hrnul se lid z náměstí ke kostelu. Nalezl kostel uzamknutý, jal se do kostela násilím dobývat, použil k tomu tyček z plotu farní zahrádky. Nastal řev a štvavé řeči proti klerikálům a kněžím.

Text č. 3

Deputace československé církve žádala okresního hejtmana, aby přiměl litovelského faráře Zatloukala k propůjčení farního kostela ve volných hodinách československým bohoslužbám. Týž zavolal faráře a domlouval mu, by tak učinil, on však tak učiniti odepřel a prohlásil, že v té věci ustoupí jen násilí. Při ranní mši svaté kázalo se o vyznavačích církve československé jako o kacířích, proti nimž musí katolíci hájiti svou víru až do krve a nesmí dopustiti, aby nimi zneuctěn byl katolický farní kostel, jakož i vybízen byl lid katolický, aby v hojném počtu přišel na 9. hodinu do kostela. Tím byl boj o kostel zahájen. Zakladatelé československé církve v Litovli měli na zřeteli, založením církve československé, sblížení rozváděné strany a sjednati sjednocení na půdě náboženské. Zdá se ale, že plán ten se jim nezdaří a že místo klidu budou míti nový boj.

Text č. 4

K večeru 25. září došly zprávy, že na neděli 26. září chystá se z venkova do města mnoho lidu a že jest obávati se věcí zlých. Z toho důvodu usnesla se téhož večera městská rada vyslati ku faráři Zatloukalovi deputaci, která by jej požádala, aby kostel nezavíral a trpěl, by církev československá ve farním chrámu své bohoslužby vykonati směla. Ten však se vymlouval, že tak bez svolení konsistoře a katolických farníků učiniti nemůže. O zakročování městské rady u faráře se dozvěděl okresní hejtman. Bylo dohodnuto, že starosta dr. Smyčka a okresní hejtman Michalica zajdou ihned ještě večer k farářovi, aby kostel uvolnil od 11 do 12 hodin dopoledne pro církev československou. Jednání s farářem nešlo hladce, ale přece konečně se uvolil, že zařídí katolické bohoslužby tak, aby o 11. hodině byl kostel volný a slíbil, že jej zavírat nebude. Ještě ten večer dojeli do Litovle Orli z Olomouce, vyslaní na obranu kostela.

Text č. 5

V neděli 6. února postavili katolíci svou stráž před kostel sv. Marka ze svých příslušníků, která vyznavače církve československé do kostela nepřipustila a oni násilím se tam nedobývali. Avšak kolem 8. hodiny shromáždilo se u kostela sv. Marka na dva tisíce lidí, hlavně z venkova. Do kostela vnikli katolíci i někteří českoslovenští, ostatní zůstali u kostela. Katolický farář vyžádal si pro svou osobní ochranu četníky. V kostele sloužil mši kaplan Šebela. Odslouživ jednu, sloužil druhou a pořád sloužil. Ven z kostela se nikdo nepouštěl a venku u kostela vzrůstal lidu nepokoj. Dav se pokusil vypáčiti dveře. Když povolily, hnál se jimi proud katolíku ven a proud československých dovnitř kostela. Českoslovenští jali se tu

útočiti na klerikálního sekretáře a stloukli ho holemi. Jemu na pomoc spěchal zahradník Opravil, který vytáhnul revolver. Proto se na něho vrhli, na zem ho povalili, nemilosrdně ho stloukli, pošlapali i žebro jemu zlomili.

Zastávka č. 5 – Husův sbor

Po přesunu od kostela sv. Marka následuje zastávka u Husova sboru, uzavřeme tak události týkající se náboženských sporů v Litovli. Žáci budou mít nejprve za úkol vyluštit tajenku v pracovním listu, která jim prozradí původní využití budovy. Následuje krátký výklad o historii budovy. Ta byla postavena v roce 1892 jako sokolovna. Církev československá na jaře roku 1921 koupila od města budovy bývalé sokolovny, která během první světové války sloužila jako vojenský lazaret. Přestavba na kostel byla dokončena v roce 1927, dne 4. září proběhlo slavnostní otevření nového kostela. Kvůli velkému zájmu byly bohoslužby slouženy nejen v kostele, ale i na sousedním školním hřišti.

Zastávka č. 6 – Sokolovna

Poslední zastávkou je budova Sokolovny, která se nachází v blízkosti Gymnázia Jana Opletala. Zde může vyučující položit otázky týkající se Sokola. Kdo je považován za zakladatele Sokola? Kdy byla tato organizace založena? Za jakým účelem byla založena? Kdy byla založena Tělocvičná jednota Sokol v Litovli? Vyučující může navázat na předchozí zastávku, kdy zchátralá budova sokolovny byla přestavěna na Husův sbor. Základní kámen budovy, u které se nyní třída nachází, byl položen již v roce 1924. Realizace byla odložena a budova se slavnostně otevřela až v červnu roku 1935.

Před Sokolovnou stojí socha Gustava Frištenského. Frištenský byl významný prvorepublikový sportovec – zápasník v řecko-římském zápase, který od roku 1917 žil v Litovli, když se oženil s Miroslavou Ellederovou. Vyučující se opět může žáků zeptat na otázky týkající se Gustava Frištenského a poukázat, jak se Frištenský aktivně podílel na rozvoji sportovních odvětví v Litovli. Kdo to byl Gustav Frištenský? Jakému sportovnímu odvětví se věnoval? Kde v Litovli nalezneme jeho vilu? Jak byl Gustav Frištenský spojen s litovelským pivovarem? Nabízí se také možnost navštívit trvalou expozici v litovelském muzeu, která je věnována právě Gustavu Frištenskému. Návštěvníci si mohou například vyzkoušet některé stroje, které Frištenský používal k tréninku.

Pracovní list k exkurzi

Téma exkurze: Litovel se zaměřením na období první republiky

Jméno a příjmení:

1) Doplň chybějící slova do textu.

Město Litovel se nachází v okrese _____ v _____ kraji. Litovel leží v _____, v severozápadní části _____. Pro Litovel je charakteristická _____, která zde tvoří vnitrozemskou deltu. Městem protéká _____ řeky. Jedno z nich, Nečíz, protéká přímo pod radniční věží a náměstím. Litovel bývá označována jako _____. Celé město je obklopeno lužními lesy, které jsou součástí Chráněné krajinné oblasti _____.

V čele města stojí starosta, kterým je v současnosti _____. Symbolem města jsou _____ a vlajka.

2) Doplň tabulku.

	Záložna	Německý dům
Původně hostinec		
Společenské centrum		Němců
Dnes zde sídlí		

3) Na budově Muzea nalezneme znak (na fotografii). Proč je na budově umístěn?

Zdroj: Archiv autorky

---

4) Vylušti, ve kterých oblastech působil starosta města MUDr. Jan Smyčka.

ŘÉVSALÍKT →

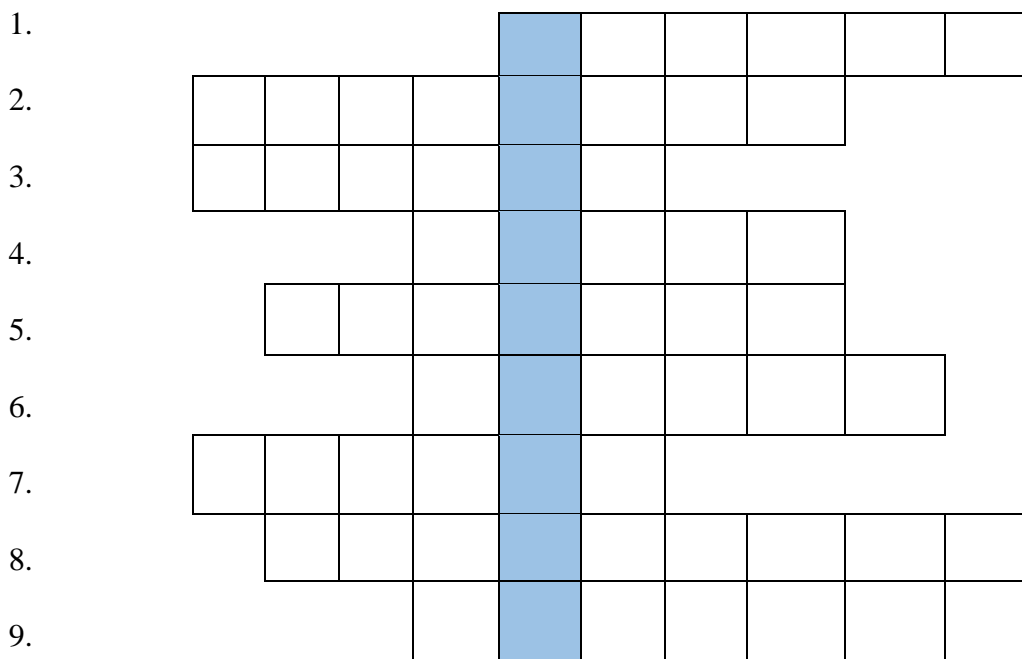
IPAKOTIL →

VINCHATRÍCIV →

JUVIZÍNCETM →

ODÁSRINOP →

5) Vylušti tajenku, která prozradí, jaké bylo původní využití dnešního Husova sboru.

1. Jak se nazývaly pohraniční oblasti Československé republiky, ve kterých žili převážně lidé německé národnosti?
2. _____ je obec ležící nedaleko Litovle. V období první republiky zde působil farář Josef Židek, díky kterému zde byly postaveny tři kostely – římskokatolický kostel sv. Františka Serafinského, Sbor sv. Cyrila a Metoděje Československé církve husitské a Pravoslavný chrám sv. Cyrila a Metoděje.

3. Příjmení starosty města, který je spojen se založením Muzea v Litovli či Klubu českých turistů. Angažoval se také při zpřístupnění jeskyní v nedalekém Mladči.
4. Příjmení starosty města, který byl členem Československé strany lidové. Během náboženských bojů v Litovli se jako člen městské rady vyhrazoval proti propůjčování kostela sv. Marka pro bohoslužby československé církve.
5. Kvůli řece Moravě, která protéká městem, byly v Litovli poměrně časté _____ . Tento problém měla vyřešit stavba hydrocentrály, která se vybuďovala v třicátých letech 20. století.
6. V období první republiky se používala měna _____ československá.
7. Československá strana _____ vznikla v roce 1919 sloučením katolických stran. Jejím prvním předsedou byl Jan Šrámek.
8. Zřízení Zemské vyšší reálky bylo jedním z cílů českého zastupitelstva po vítězných volbách v roce 1899. Od školního roku 1912/1913 se však litovelská reálka změnila na osmileté reálné _____ .
9. Příjmení významné prvorepublikové osobnosti, která navštívila Litovel 16. června 1929.

6) Podle instrukcí doplň do mapy.

I. K číslům 1. až 4. doplň název ulice. Jedná se o jména spojená s první republikou.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

II. K písmenům A až E doplň název budovy/památky. Všechny jsme viděli v rámci exkurze.

- A. _____
- B. _____
- C. _____
- D. _____
- E. _____

III. Do mapy znač trasu naší exkurze po Litovli.

Pracovní list k exkurzi – řešení

Téma exkurze: Litovel se zaměřením na období první republiky

Jméno a příjmení:

1) Doplň chybějící slova do textu.

Město Litovel se nachází v okrese Olomouc v Olomouckém kraji. Litovel leží v Hornomoravském úvalu, v severozápadní části Hané. Pro Litovel je charakteristická řeka Morava, která zde tvoří vnitrozemskou deltu. Městem protéká šest ramen řeky. Jedno z nich, Nečíz, protéká přímo pod radniční věží a náměstím. Litovel bývá označována jako Hanácké Benátky. Celé město je obklopeno lužními lesy, které jsou součástí Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví.

V čele města stojí starosta, kterým je v současnosti Viktor Kohout. Symbolem města jsou znak a vlajka.

2) Doplň tabulku.

	Záložna	Německý dům
Původně hostinec	<u>U Černého medvěda</u>	<u>U Zlatého jelena</u>
Společenské centrum	<u>Čechů</u>	Němců
Dnes zde sídlí	<u>Turistické informační centrum</u>	<u>Městský klub Litovel</u>

3) Na budově Muzea nalezneme znak (na fotografii). Proč je na budově umístěn?

Zdroj: Archiv autorky

Znak na budově Muzea odkazuje na střeleckou minulost. Na místě dříve stála dřevěná budova, kde se konaly střelecké závody Ostrostřelecké společnosti v Litovli. Kvůli nevyhovujícímu stavu byla budova přestavěna na zděnou budovu.

4) Vylušti, ve kterých oblastech působil starosta města MUDr. Jan Smyčka.

ŘÉVSALÍKT → LÉKAŘSTVÍ
 IPAKOTIL → POLITIKA
 VINCHATRÍCIV → ARCHIVNICTVÍ
 JUVIZÍNCETM → MUZEJNICTVÍ
 ODÁSRINOP → NÁRODOPIS

5) Vylušti tajenku, která prozradí, jaké bylo původní využití dnešního Husova sboru.

1.				S	U	D	E	T	Y
2.	C	H	U	D	O	B	Í	N	
3.	S	M	Y	Č	K	A			
4.			H	O	R	Á	K		
5.		Z	Á	P	L	A	V	Y	
6.			K	O	R	U	N	A	
7.	L	I	D	O	V	Á			
8.		G	Y	M	N	Á	Z	I	U
9.			M	A	S	A	R	Y	K

1. Jak se nazývaly pohraniční oblasti Československé republiky, ve kterých žili převážně lidé německé národnosti?
2. _____ je obec ležící nedaleko Litovle. V období první republiky zde působil farář Josef Židek, díky kterému zde byly postaveny tři kostely – římskokatolický kostel sv. Františka Serafinského, Sbor sv. Cyrila a Metoděje Československé církve husitské a Pravoslavný chrám sv. Cyrila a Metoděje.

3. Příjmení starosty města, který je spojen se založením Muzea v Litovli či Klubu českých turistů. Angažoval se také při zpřístupnění jeskyní v nedalekém Mladči.
4. Příjmení starosty města, který byl členem Československé strany lidové. Během náboženských bojů v Litovli se jako člen městské rady vyhrazoval proti propůjčování kostela sv. Marka pro bohoslužby československé církve.
5. Kvůli řece Moravě, která protéká městem, byly v Litovli poměrně časté _____. Tento problém měla vyřešit stavba hydrocentrály, která se vybudovala v třicátých letech 20. století.
6. V období první republiky se používala měna _____ československá.
7. Československá strana _____ vznikla v roce 1919 sloučením katolických stran. Jejím prvním předsedou byl Jan Šrámek.
8. Zřízení Zemské vyšší reálky bylo jedním z cílů českého zastupitelstva po vítězných volbách v roce 1899. Od školního roku 1912/1913 se však litovelská reálka změnila na osmileté reálné _____.
9. Příjmení významné prvorepublikové osobnosti, která navštívila Litovel 16. června 1929.

6) Podle instrukcí doplň do mapy.

I. K číslům 1. až 4. doplň název ulice. Jedná se o jména spojená s první republikou.

1. Masarykova
2. Smyčkova
3. G. Frištenského
4. Sochova

II. K písmenům A až E doplň název budovy/památky. Všechny jsme viděli v rámci exkurze.

- A. Kostel sv. Marka
- B. Husův sbor
- C. Sokolovna
- D. Muzeum
- E. Městské hradby

III. Do mapy zaznač trasu naší exkurze po Litovli.

Závěr

V mé diplomové práci jsem se věnovala vývoji politického stranictví na Litovelsku mezi lety 1918 až 1938. Pro lepší orientaci jsem práci rozdělila do čtyř kapitol.

První kapitola práce je věnovaná historicko-politickému kontextu první republiky, kdy jsem se stručně věnovala vzniku Československé republiky, dále přijetí Prozatímní ústavy v roce 1918, kterou v roce 1920 nahradila Ústavní listina Československé republiky. Následně jsem popsala vznik Pětky a její postupné rozšiřování o další politické strany.

Druhá kapitola pojednává o charakteru politického stranictví v Československé republice. V období první republiky politické strany působily i mimo politiku prostřednictvím přidružených zájmových nebo hospodářských organizací. Zmínila jsem i roztržičnost politických stran a stručně popsala vznik hlavních politických stran, jež se podílely na vzniku Československé republiky, ale také nové formování německých stran a vznik politických stran na území Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Následující třetí kapitola je nejrozsáhlejší a zabývá se samotným tématem diplomové práce – vývojem politického stranictví na Litovelsku mezi lety 1918 až 1938. Nejprve jsem se ale krátce věnovala situaci na začátku 20. století, kdy se v Litovli začal rozvíjet politický život. Po ukončení německé správy města v roce 1899 začal klesat počet německých obyvatel ve městě. Po provedení reformy volebního práva začaly v Litovli v roce 1906 působit politické strany. Následuje chronologický popis politického vývoje od vzniku Československé republiky v roce 1918 až do konce roku 1938. Postupně jsem se zabývala politickou situací na podzim roku 1918 a dále navazovala prvními volbami do obecních zastupitelstev v nové republice. Dále jsem se věnovala volbám do Národního shromáždění a takto postupovala až do roku 1938. Jedna z podkapitol práce je věnovaná náboženskému sporu, který se v Litovli odehrál mezi katolickou a československou církví. V okolí Litovle byly časté spory v oblasti národnostní mezi Čechy a Němci, ovšem v Litovli se jednalo o zapůjčování katolického kostela československé církvi, což katolická církev nechtěla připustit. Náboženský spor donutil Československou stranu lidovou ke zvýšení aktivity, neboť potřebovala získat příznivce před obecními volbami. Naopak protikatolické strany se v Litovli sdružily do tzv. pokrokového bloku, aby zabránily vítězství lidovců ve volbách. I přes tuto nepříznivou situaci se ale Československá strana lidová začala ve volbách v Litovli dostávat na přední příčky. Nejprve její člen, Msgre. Vincenc Horák, zastával od roku 1923 post náměstka až se v roce 1938 stal starostou města.

Hlavní přínos diplomové práce spatřuji v možnosti jejího využití v pedagogické praxi. Jedná se o téma regionálních dějin, které lze využít jak na základní, tak střední škole. V rámci základního vzdělávání, které se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, je téma diplomové práce možné využít ve výuce dějepisu (Moderní doba – vznik Československa, politický a hospodářský vývoj). Vzdělávací obor Výchova k občanství pak nabízí možnost aplikovat téma v rámci vzdělávacího obsahu Člověk ve společnosti anebo Člověk, stát a právo. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia je možnost použít téma ve vzdělávacím oboru Občanský a společenskovědní základ, konkrétně ve vzdělávacím obsahu Občan ve státě. Ve vzdělávacím oboru Dějepis se pak stejně jako při základním vzdělávání nabízí období první republiky a meziválečné období. V diplomové práci jsem pracovala i se Školním vzdělávacím programem Gymnázia Jana Opletala v Litovli, kdy jsem uvedla možnosti zařazení tématu do konkrétních ročníků. Následně jsem navrhla možnosti aplikace tématu do výuky. Nejprve jsem navrhla vyučovací hodinu, která je zaměřena na politický vývoj v Litovli v období první republiky. Žáci zde pracují jak s úryvkem z kroniky města, tak s primárním pramenem v podobě Ústavní listiny Československé republiky. Na vyučovací hodinu navazuje exkurze, ve které by žáci propojili nejen znalosti získané z hodiny, ale také znalosti z dějepisu či zeměpisu. Důraz je kladen ale na prvorepublikové období, tudíž je procházka městem zaměřena hlavně na budovy, které hrály v rozmezí let 1918 až 1938 důležitou roli, ale také na osoby, které se podílely na rozvoji kulturního a sportovního života v Litovli. Jak k vyučovací hodině, tak k exkurzi jsem vytvořila pracovní listy pro žáky, které by měly pomoci žákům aktivně zapojit do výuky.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny:

Státní okresní archiv Olomouc

Fond Archiv města Litovel – Kronika města v letech 1900–1923, 1923–1928, 1929–1945

Fond Bezděčka Josef

Literatura:

BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III, Okresy: Olomouc město a venkov, Litovel, Šternberk, Mor. Beroun. Ostrava: Profil, 1972. 364 s.

BARTOŠ, Josef; TRAPL, Miloš. *Dějiny Moravy*. Díl 4, Svobodný stát a okupace. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. 287 s. ISBN 80-7275-044-5.

BEZDĚČKA, Josef. *Dějiny města Litovle od počátku až do února 1948*. Litovel, strojopis, 1993.

BEZDĚČKA, Josef. *Kulturní a společenský život města Litovle do roku 1948*. Litovel, strojopis, 1988.

CABADA, Ladislav; ŠANC, David. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. 223 s. ISBN 8086898504.

HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918–1938*. In: Přehled politického stranicství na území Českých zemí a Československa v letech 1861-1998. MAREK, Pavel a kol. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 403 s. ISBN 80-86200-25-6.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl 1, *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-030-6.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938)*. Díl 2, *Československo a české země v krizi a ohrožení (1930-1935)*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. 577 s. ISBN 80-7277-030-6.

KONEČNÝ, Karel. *Litovel – velké dějiny města*. 2, Od roku 1918 do současnosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci pro město Litovel, 2018. Strana 359-695. ISBN 978-80-244-5200-5.

ŠIK, Lubomír. *Litovelské paměti*. Litovel: Městský klub Litovel, 1994. 247 s.

ŠIK, Lubomír. *Litovel v datech: 750 let litovelské historie*. Litovel: [s. n.], 2005. 132 s.

ŠIK, Lubomír. *100 let muzejnictví v Litovli*. Litovel: Muzejní společnost Litovelska, 2006. 27 s. ISBN 80-239-7185-9.

VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál, 2007. 374 s. ISBN 9788073673376.

ZLÁMAL, Vladislav. Dr. J. Smyčka v boji o českou Litovel. In *Litovel, Konice a okolí*. Brno: Národohospodářská propagace Československa, 1938. 155 s.

Novinové zdroje:

Selská stráž, roč. 18, č. 19 (10. 5. 1919), s. 5.

Selská stráž, roč. 19, č. 17 (30. 4. 1920), s. 1.

Selská stráž, roč. 22, č. 38 (21. 9. 1923), s. 2.

Internetové zdroje:

Historie Úřadu vlády České republiky od roku 1918: Období první republiky 1918–1938 [online]. 20. 12. 2008. [Cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>

Město Litovel – Procházka Litovlí [online]. [Cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.litovel.eu/cs/turistika/prochazka-litovli/>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. 2022. [Cit. 2023-03-12]. 102 s. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. 2021. [Cit. 2023-03-11]. 163 s. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Školní vzdělávací program GJO Litovel [online]. 2018. [Cit. 2023-03-12]. 291 s. Dostupné z: https://www.gjo.cz/upload/dokumenty/svp_od_1819.pdf

Ústavní listina Československé republiky [online]. [Cit. 2023-03-26]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

Ústava České republiky [online]. [Cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Záložna

Příloha č. 2: Německý dům, dnešní Městský klub Litovel

Příloha č. 3: Střelnice, dnešní Muzeum

Příloha č. 4: Kostel sv. Marka

Příloha č. 5: Původní Sokolovna, dnešní Husův sbor

Příloha č. 6: Sokolovna se sochou Gustava Frištenského

Příloha č. 1: Záložna

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 2: Německý dům, dnešní Městský klub Litovel

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 3: Střelnice, dnešní Muzeum

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 4: Kostel sv. Marka

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 5: Původní Sokolovna, dnešní Husův sbor

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 6: Sokolovna se sochou Gustava Frištenského

Zdroj: archiv autorky

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Maksantová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Vývoj politického stranictví na Litovelsku v letech 1918-1938 jako součást širšího procesu formování občanské společnosti
Název práce v angličtině:	Development of political partisanship in Litovel region between 1918 and 1938 as part of a wider process of formation of civil society
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje vývoji politického stranictví na Litovelsku mezi lety 1918 až 1938. První kapitoly pojednávají o historicko-politickém kontextu doby a charakteru politického stranictví. Hlavní část práce popisuje počátky politických stran v Litovli a následně jejich činnost v období první republiky. Součástí práce je návrh využití tématu v pedagogické praxi.
Klíčová slova:	Politické stranictví, politické strany, Litovel, regionální dějiny
Anotace v angličtině:	The diploma thesis describes the development of political partisanship in Litovel region between 1918 and 1938. The first chapters discuss the historical-political context of the Czechoslovak Republic and the character of political parties. The main part of the diploma thesis describes the beginnings of political parties in Litovel and their activities during the period of the first republic. Part of the thesis is a proposal for the use of the topic in pedagogical practice.
Klíčová slova v angličtině:	Political parties, Litovel, local history
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Záložna Příloha č. 2: Německý dům, dnešní Městský klub Litovel Příloha č. 3: Střelnice, dnešní Muzeum Příloha č. 4: Kostel sv. Marka Příloha č. 5: Původní Sokolovna, dnešní Husův sbor Příloha č. 6: Sokolovna se sochou Gustava Frištenského
Rozsah práce:	73 stran
Jazyk práce:	Český jazyk